

Ruimtelijke planning op zee in België: van plan naar proces en een nieuw plan

Frank Maes

1. Inleiding

België wordt op internationaal niveau aanzien als één van de voortrekkers van mariene ruimtelijke planning.¹ Dit is te wijten aan een drietal factoren. Het Belgisch deel van de Noordzee, zijnde de territoriale zee en de exclusieve economische zone is klein (0,5% van de oppervlakte van de Noordzee), maar zeer druk bezet qua activiteiten, zowel vaste (windmolens) als mobiele activiteiten (scheepvaart, visserij, zandontginning, ...), waardoor het conflictpotentieel hoog is en ruimtelijke planning noodzakelijk. Er is veel wetenschappelijke kennis over dit deel van de Noordzee, en dit wetenschappelijk onderzoek is een belangrijke stuwende kracht voor het beleid. Ten slotte, hoewel Belgische politici doorgaans weinig interesse hebben voor de zee (vissen kunnen immers niet stemmen), is er niettemin in het kader van mariene ruimtelijke planning in een vroeg stadium een coördinerende autoriteit aangeduid in de persoon van een Minister bevoegd voor de Noordzee. Dit is een functie die in geen enkel andere EU-lidstaat op dit niveau bestaat.

Het is dan ook geen verrassing dat bij koninklijk besluit van 20 maart 2014 een marien ruimtelijk plan (KB MRP) voor het Belgische deel van de Noordzee (BNZ) voor de komende zes jaar werd aangenomen.² Dit marien ruimtelijk plan is echter geen totaal nieuw plan en bouwt in grote mate verder op het in de periode 2003-2005 aanvaarde Masterplan Noordzee. In tegenstelling tot het Masterplan is het nieuwe plan volledig gebied dekkend en biedt het een betere rechts- en investeringszekerheid door precies aan te duiden waar huidige en toekomstige activiteiten al dan niet kunnen doorgaan. In deze bijdrage wordt de context van mariene ruimtelijke planning geschetst, om vervolgens stil te staan bij de belangrijke elementen van het Belgische plan, de flankerende wetgeving en een vergelijking tussen de vroegere situatie met de huidige.

2. On the origin of mariene ruimtelijke planning in België

De kiemen van een marien ruimtelijk plan gaan in België terug tot de wetenschappelijke publicatie in 2000 van de "Limited Atlas of the Belgian Part of the North Sea"³, een eerste schuchtere poging om activiteiten en natuurbehoud op zee op kaart te brengen, geïnspireerd op de Nederlandse Noordzeeatlas⁴. In 2003 wordt in België fase 1 van het Masterplan geïntroduceerd met de klemtoon op economische activiteiten: gewijzigde zones voor zand- en grindontginning op basis van het rotatieprincipe⁵ en het aanduiden van concessiezones voor

¹ F. DOUVERE, Mariene ruimtelijke planning: van de Universiteit Gent naar alle uithoeken van de wereld, in A. CLIQUET en F. MAES (eds.), *Recht door zee. Hedendaags internationaal zee- en maritiem recht. Liber amicorum Eddy Somers*, Antwerpen-Apeldoorn, Maklu, 2015, 43-53.

² KB van 20 maart 2014 tot vaststelling van het marien ruimtelijk plan, *BS* 28 maart 2014: Erratum art. 8, *BS* 7 april 2014; Erratum Bijlage 2, *BS* 11 augustus 2014; Erratum artt. 6,7, 8 en 9, *BS* 13 juli 2015.

³ F. MAES, A. CLIQUET, J. SEYS, P. MEIRE, H. OFFRINGA, *Limited Atlas of the Belgian Part of the North Sea*, Brussel, OSTC, 2000, 31 p.

⁴ ICONA, *Noordzee-atlas voor het Nederlands beleid en beheer*, Amsterdam, Stadsuitgeverij, 1992, 45 p.

⁵ Dit betekent dat niet telkens op dezelfde locatie aan zandontginning mag worden gedaan om de bodem niet te diep af te graven en onherstelbaar te verstoren.

windmolenparken op zee.⁶ Dit deel van het Masterplan was gebaseerd op de wet van 13 juni 1969 inzake de exploratie en de exploitatie van niet-levende rijkdommen van de territoriale zee en het continentaal plat (Wet CP)⁷, zoals gewijzigd door de wet van 22 april 1999 betreffende de exclusieve economische zone van België in de Noordzee (Wet EEZ).⁸ Fase 2 van het Masterplan (2005) was in uitvoering van de wet van 20 januari 1999 ter bescherming van het mariene milieu in de zeegebieden onder de rechtsbevoegdheid van België (Wet MM).⁹ De Wet MM voorziet in het afbakenen van natuurgebieden op zee¹⁰ door middel van KB's die uitvoering geven aan de verplichtingen die voortvloeien uit de Europese Vogelrichtlijn (Richtlijn 2009/147/EG)¹¹ en Habitatrichtlijn (Richtlijn 92/43/EEG)¹², welke de basis vormen voor Natura 2000 gebieden.¹³ Een eerdere poging tot het instellen van natuurgebieden op zee lokte wegens gebrek aan inspraak en duidelijke communicatie hevige protesten uit van vissers die de kustzeehavens blokkeerden. Ook de kustburgemeesters waren misnoegd, met als gevolg dat het KB tot instelling van natuurgebieden op zee in 1999 op de lange baan werd geschoven tot 2005.¹⁴

Het Masterplan kwam tot stand via een reeks beslissingen genomen door de toenmalige Ministerraad op initiatief van de Minister van de Noordzee¹⁵, die een coördinerende rol vervulde bij de uitvoering van de gefragmenteerde en sectorale regelgeving.¹⁶ Aan de bevoegdheden van de verschillende federale ministers werd immers niet geraakt. Door dit

⁶ F. MOERMAN, J. VANDE LANOTTE., Note au Conseil des Ministres. Gestion durable de la mer du Nord. Phase I: a. l'exploration et l'exploitation du sable et du gravier de mer; b. la production offshore d'électricité, 2003A22430.027, 18.12.2003, 22 p. en Nota ter goedkeuring voorgelegd op de Ministerraad op 05.02.2004.

⁷ BS 8 oktober 1969.

⁸ BS 10 juli 1999; Zie voor een bespreking van de Wet EEZ en de Wet CP: E. SOMERS en F. MAES, National report for Belgium on "the Law applicable on the continental shelf and in the exclusive economic zone", in E. DIRIX en Y-H. LELEU (eds.), *The Belgian reports at the Congress of Washington of the International Academy of Comparative Law*, Bruxelles, Bruylant, 2011, 712-72; E. SOMERS, F. MAES, The Law Applicable on the Continental Shelf and in the Exclusive Economic zone: The Belgian Perspective, in A. CHIRCOP, S. COFFEN-SMOUT, M. McCONNELL, *Ocean Yearbook* 25, BRILL-Nijhoff, 2011, 249 -276,

⁹ BS 12 maart 1999 (Ed. 2); Zie voor een bespreking van de Wet MM: F. MAES, De wet van 20 januari 1999 ter bescherming van het mariene milieu in de zeegebieden van België: op weg naar een duurzaam gebruik van de zee?, *Tijdschrift voor Milieurecht (TMR)*, 1999, 270-285; F. MAES, De Belgische wet ter bescherming van het mariene milieu (1999) en zeeverontreiniging, in E. VAN HOOYDONK, *Zeeverontreiniging: preventie, bestrijding en aansprakelijkheid*, Antwerpen, Maklu, 2004, 105-151.

¹⁰ Artikel 6 en 7.

¹¹ Richtlijn 2009/147/EG van het Europees Parlement en de Raad van 30 november 2009 inzake het behoud van de vogelstand, *Pb. L.* 20, 26 januari 2010.

¹² Richtlijn 92/43/EEG van 21 mei 1992 inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde fauna en flora, *Pb. L.* 206, 22 juli 1992.

¹³ Zie A. CLIQUET, Mariene beschermde gebieden: een druppel in de oceaan, in A. CLIQUET en F. MAES (eds.), *Recht door zee. Hedendaags internationaal zee- en maritiem recht. Liber amicorum Eddy Somers*, Antwerpen-Apeldoorn, Maklu, 2015, 103-104.

¹⁴ D. BOGAERT, A. CLIQUET, D. DE WAEN en F. MAES, De afbakening van de mariene beschermde gebieden in België. Een beleidsanalyse, in D. BOGAERT, A. CLIQUET en F. MAES (eds.), *Kustzonebeleid: samen in zee?*, Antwerpen, MAKLU, 2008, 59-108.

¹⁵ Art. 2.6, KB van 21 juli 2003 tot vaststelling van bepaalde ministeriële bevoegdheden, BS 25 juli 2003.

¹⁶ F. DOUVERE, F. MAES, A. VANHULLE en J. SCHRIJVERS, The Role of Marine Spatial Planning in Sea Use Management. The Belgian Case, *Marine Policy (MP)*, 2007, 182-191; Zie F. MAES, A. VANHULLE en A.K. LESCRAUWAET, Mariene Ruimtelijke Planning, in A.K. LESCRAUWAET, H. PIRLET, T. VERLEYE, J. MEES en R. HERMAN (eds.), *Compendium voor Kust en Zee 2013: Een geïntegreerd kennisdocument over de socio-economische, ecologische en institutionele aspecten van de kust en de zee in Vlaanderen en België*, Oostende, VLIZ, 2013, 271-285.

Masterplan en het GAUFRE onderzoeksrapport¹⁷ werd België door de Intergouvernementele Oceanografische Commissie van de Organisatie voor Onderwijs, Wetenschap en Cultuur van de Verenigde Naties (UNESCO)¹⁸ vanaf 2006 naar voor geschoven als een voorbeeld van zoneringsonder de noemer mariene ruimtelijke planning.¹⁹ Ook de Europese Unie (EU) nam vanaf 2008 maritieme ruimtelijke planning²⁰ als een beleidsdoelstelling op²¹, die in 2014 uitmondde in de EU Richtlijn tot vaststelling van een kader voor maritieme ruimtelijke planning.²²

Door de coördinatie van de federale bevoegdheden over de Noordzee toe te vertrouwen aan de toenmalige Vice-eerste Minister werd één van de belangrijke voorwaarden vervuld om vlot tot een marien ruimtelijk plan te komen, m.n. “politiek gewicht”. Zonder een duidelijk politiek mandaat en autoriteit verzanden veel goede voornemens van mariene ruimtelijke planning in een voortdurende bevoegdheidsdiscussie tussen ambtenaren en ministers. Typisch voor bevoegdheden op zee is dat ze doorgaans tot verschillende ministeriële departementen behoren, zoals leefmilieu, economische zaken, landbouw, mobiliteit, defensie, ... om nog te zwijgen over de verschillende regeringsniveaus in een federale staat. Uiteraard was niet alles perfect. Er waren immers weinig voorbeelden te vinden van goede mariene ruimtelijke planningspraktijken. Canada en de Verenigde Staten van Amerika (VS) als voorlopers van een integraal kust- en zeebeheer (coastal and marine spatial planning – CMSP), waren er nog niet in geslaagd een holistische of een regionale mariene ruimtelijke planning van hun zeegebieden te verwezenlijken. In de VS was een tussenkomst van president Obama in 2010 vereist via een “Executive Order Establishing the National Ocean Council”²³ om de neuzen min of meer in dezelfde richting te krijgen, terwijl de coördinatie van mariene ruimtelijke planning tussen de federale staat en diverse deelstaten nog steeds ernstige politieke obstakels kent. Mariene ruimtelijke planning blijft in de VS vooral het initiatief van de deelstaten.²⁴

De eerste dynamiek voor mariene ruimtelijke planning was ook sterk aanwezig in Duitsland, in Nederland en in Groot-Brittannië, in die mate zelfs dat de Britten met hun eeuwenoude traditie van vrijheid op zee er zowaar in slaagden compleet nieuwe wetgeving te aanvaarden (Marine and Coastal Access Act, 2009) waarbij de zee rond Engeland is verdeeld in 11 plangebieden. Er is een nieuwe organisatie opgericht, de Marine Management Organisation (MMO), met het doel de mariene ruimtelijke planning te coördineren en in goede banen te leiden. Wat België, in tegenstelling tot Groot-Brittannië en Duitsland niet had, was een planningsproces omvattende een afgelijnde participatie van belangengroepen (stakeholders) en publieke participatie. België had meer een traditie van informeel overleg. Nederland daarentegen heeft wel een overvloed aan overlegprocessen en visies, maar slaagde er minder in die op een korte termijn om te zetten in een effectieve ruimtelijke planning op zee.

¹⁷ F. MAES, M. DE BATIST, V. VAN LANCKER, D. LEROY, M. VINCX, M. (eds.), *Towards a Spatial Structure Plan for the Sustainable Management of the Sea (GAUFRE)*, Brussels, Belgian Science Policy, 2005, 384 p.

¹⁸ Zie http://www.unesco-ioc-marinesp.be/marine_spatial_planning_msp.

¹⁹ Noot 1: F. DOUVERE, 43-53.

²⁰ Zie http://ec.europa.eu/maritimeaffairs/policy/maritime_spatial_planning/index_en.htm.

²¹ W. QIU en P.J.S. JONES, The emerging policy landscape for marine spatial planning in Europe, *MP*, 2013, 182-190.

²² Richtlijn 2014/89/EU van het Europees Parlement en de Raad van 23 juli 2014, *Pb. L.* 135, 28 augustus 2014.

²³ Zie noot 1: F. DOUVERE, 50-51.

²⁴ E. OLSEN, D. FLUHARTY, A.K. HOEL, K. HOSTENS, F. MAES, E. PECCUE, E., Integration at the Round Table: Marine Spatial Planning in Multi-Stakeholder Settings, *PLOS ONE*, Vol. 9, Issue 10, 2014.

De verwachting dat mariene ruimtelijke planning een oplossing kan bieden om conflicten op zee beter te beheersen, is sterk uitgedijd naar andere zeegebieden, zoals onder meer de Baltische Zee²⁵, de Ierse Zee²⁶, de Botnische Golf (Plan Bothnia)²⁷, de Adriatische Zee (ADRIPLAN, 2015)²⁸ en de Europese kant van de Atlantische Oceaan, waaronder Spanje²⁹ en Portugal³⁰. Tot nu toe blijft mariene ruimtelijke planning beperkt tot zeegebieden onder de rechtsmacht van een kuststaat (territoriale zee, exclusieve economische zone), overwegend in de EU en slechts sporadisch buiten de EU (Australië, Canada, VS, China, ...).³¹ Behoudens in de Botnische Golf en in zekere mate in de Baltische Zee, is er nog geen sprake van gezamenlijke grensoverschrijdende ruimtelijke planning, wat de EU Richtlijn Maritieme Ruimtelijke Planning nastreeft.

Een succesvolle mariene ruimtelijke planning dient aan een aantal voorwaarden te voldoen, zoals gebaseerd op wetenschappelijke kennis over het zeemilieu en de effecten van activiteiten erop, en moet beschikken over een orgaan/organisatie of een persoon met de autoriteit om intern de verschillende betrokken overheden te laten samenwerken tot een bepaald resultaat binnen een redelijke termijn. Een marien ruimtelijk plan moet ook het resultaat zijn van een transparant en participatief proces, vooruitblikkend op toekomstige uitdagingen (visie), adaptief zijn en kunnen worden geëvalueerd. Uiteraard is een zoneringsplan op zich onvoldoende, maar moet dit worden ondersteund door wetgeving die zekerheden inbouwt voor investeringen en gebruikers op zee, maar tevens ook garanties biedt tot natuurbehoud en natuurherstel. Het proces en de resultaten zijn nooit definitief, maar maken onderdeel uit van een continue wil tot verbetering die rekening houdt met nieuwe maatschappelijke uitdagingen en noodwendigheden. In die zin is er niet enkel sprake van de klassieke wetenschappelijke monitoring op zee, maar ook van een continue monitoring van de effecten van bestaande en nieuwe activiteiten op zee en van de monitoring van de mariene ruimtelijke planning zelf. Monitoring van mariene ruimtelijke planning is een onderdeel van een beheerscyclus, waarbij een regelmatige evaluatie van het marien ruimtelijk plan een belangrijke component is.³² In tussentijd zijn we in België toe aan de tweede versie van het marien ruimtelijk plan.

3. Mariene ruimtelijke ordening anno 2016: eindelijk een duidelijke wettelijke basis

Het huidig Belgisch marien ruimtelijk plan omvat de territoriale zee, het continentaal plateau en de exclusieve economische zone en is vastgelegd in het KB MRP. De wettelijke basis voor

²⁵ Zie J. ZAUCHA, J., Sea basin maritime spatial planning: A case study of the Baltic Sea region and Poland, *MP*, 2014, 34-45.

²⁶ Zie S. KIDD, Rising to the integration ambition of Marine Spatial Planning: Reflections from the Irish Sea, *MP*, 2013, 273-282.

²⁷ <http://planbothnia.org/>

²⁸ <http://adriplan.eu/>

²⁹ J.L.S. de VIVERO & J.C.R. MATEOS, The Spanish approach to marine spatial planning. Marine Strategy Framework Directive vs. EU Integrated Maritime Policy, *MP*, 2012, 18-27.

³⁰ H. CALADO, K. NG, D. JOHNSON, L. SOUSA, M. PHILLIPS, F. ALVES, Marine Spatial Planning: Lessons learned from the Portuguese debate, *MP*, 2010, 1341-1349.

³¹ S. JAY, W. FLANNERY, J. VINCE, W.H. LIU, J.G. XUE, M. MATCZAK, H. JANSSEN, J. van TATTENHOVE, H. TOONEN, A. MORF, E. OLSEN, J.L.S. de VIVERO, J.C.R. MATEOS, H. CALADO, J. DUFF, H. DEAN, International Progress in Marine Spatial Planning, *Ocean Yearbook*, 2013, 171-212. Ch. EHLER, *A Guide to Evaluating Marine Spatial Plans*, Paris, UNESCO, 2014, 84 p.

³² G. CARNEIRO, Evaluation of marine spatial planning, *MP*, 2013, 214-229; Ch. EHLER, *A Guide to Evaluating Marine Spatial Plans*, Paris, UNESCO, 2014, 84 p.

het plan en de planningsprocedure is de Wet MM.³³ De wet van 20 juli 2012 wijzigt het opschrift van de Wet MM in “Wet ter bescherming van het mariene milieu en ter organisatie van de mariene ruimtelijk planning in de zeegebieden onder de rechtsbevoegdheid van België” en beoogt een juridisch bindend plan (art. 5bis §2), het instellen van een planningsprocedure, en maakt duidelijk wat onder een marien ruimtelijk plan wordt verstaan.³⁴ Het is een “plan dat de gewenste driedimensionale en temporale structuur van de menselijke activiteiten organiseert, op basis van een lange termijnvisie en aan de hand van duidelijke economische, sociale en ecologische doelstellingen. Dit plan is gericht op de coördinatie van de beslissingen die een ruimtelijke impact hebben op de zeegebieden en verzekert dat elke belanghebbende bij het proces betrokken wordt” (art. 2.30°). Met driedimensionaal wordt zowel de bodem, de waterkolom en de lucht boven de zee bedoeld.

Door het marien ruimtelijk plan te verankeren in de Wet MM wordt aan de milieubescherming een prominente plaats gegeven bij het duurzaam beheer van activiteiten op zee. De milieuprincipes waarop de wet is gebaseerd, zijnde het preventiebeginsel³⁵, het voorzorgsbeginsel³⁶, het duurzaamheidsbeginsel³⁷, het vervuiler betaalt beginsel³⁸ en het herstelbeginsel³⁹ zijn fundamentele milieubeginselen waarmee de gebruikers en de overheid ‘rekening moeten houden’ bij het uitoefenen van hun activiteiten op zee. De overheid moet ook bij het opstellen van een marien ruimtelijk plan met deze beginselen rekening houden (art. 4, §1 WMM). “Rekening houden met” impliceert dat de beginselen geen absoluut karakter hebben, maar telkens geval per geval moeten worden getoetst.⁴⁰ Het is een gedrags- of middelenverbintenis, maar geen resultaatsverplichting. Volgens de Raad van State dient uit

³³ Wet van 20 januari 1999 ter bescherming van het mariene milieu in de zeegebieden onder de rechtsbevoegdheid van België, *BS* 12 maart 1999 (Ed. 2), gewijzigd door de wet van 17 september 2005, *BS* 13 oktober 2005 (Ed. 2) en de wet van 21 april 2007, *BS* 10 mei 2007 (Ed. 2).

³⁴ *BS* 11 september 2012.

³⁵ “Het beginsel van het preventief handelen impliceert dat moet worden opgetreden om milieuschade te voorkomen, veeleer dan de schade achteraf te moeten herstellen” (art. 4 §2, Wet MM).

³⁶ “Het voorzorgsbeginsel betekent dat preventieve maatregelen moeten worden getroffen, indien er redelijke gronden tot bezorgdheid bestaan voor verontreiniging van de zeegebieden, zelfs in de gevallen dat er geen overtuigend bewijs is van een oorzakelijk verband tussen het inbrengen van stoffen, energie en materialen in de zeegebieden en de schadelijke gevolgen” (art. 4 §3, Wet MM); zie over het voorzorgsbeginsel, windmolenparken en de Habitat- en Vogelrichtlijn: R. FRINS, H. SCHOUKENS, Balancing wind energy and nature protection: from policy conflicts towards genuine sustainable development?, in L. SQUITANI, H. VEDDER, M. REEZE and B. VANHEUSDEN (eds.), *Sustainable energy united in diversity: challenges and approaches in energy transition in the EU*, Groningen, Europa Law Publishing, 2014, 85-110.

³⁷ “Het beginsel van duurzaam beheer in de zeegebieden impliceert dat de natuurlijke rijkdommen in voldoende mate beschikbaar worden gehouden voor toekomstige generaties en dat de effecten van het menselijk handelen de draagkracht van het milieu in de zeegebieden niet overschrijdt. Hiertoe zullen de ecosystemen en de ecologische processen noodzakelijk voor het goed functioneren van het mariene milieu worden beschermd, de biologische diversiteit ervan worden behouden en het natuurbehoud worden gestimuleerd” (art. 4 §4, Wet MM).

³⁸ “Het beginsel dat de vervuiler betaalt betekent dat de kosten voor maatregelen ter voorkoming, vermindering en bestrijding van verontreiniging en voor het herstellen van schade voor rekening zijn van de vervuiler” (art. 4 § 5, Wet MM).

³⁹ “Het herstelbeginsel impliceert dat bij schade of milieuverstoring in de zeegebieden het mariene milieu in de mate van het mogelijke wordt hersteld in zijn oorspronkelijke toestand” (art. 4 §6, Wet MM); zie voor de tenuitvoerlegging van het herstelbeginsel: KB van 25 oktober 2007 betreffende herstelmaatregelen ingevolge de aanmerkelijke aantasting van het mariene milieu en de terugvordering van de kosten voor de preventieve maatregelen, inperkingsmaatregelen en herstelmaatregelen, *BS* 9 november 2007.

⁴⁰ Zie over milieubeginselen: N. DE SADELEER, *Environmental Principles. From Political Slogans to Legal Rules*, Oxford, Oxford University Press, 2002, 13-340; F. MAES, *Environmental Law Principles, Their Nature and the Law of the Sea: A Challenge for Legislators*, in M. SHERIDAN & L. LAVRYSEN (eds.), *Environmental Law Principles in Practice*, Bruxelles, Bruylant, 2002, 59-89.

de toepassing van de milieubeginselen, in bijzonder het voorzorgsbeginsel uit de Wet MM en het vergunnen van een offshore windmolenpark, te worden afgeleid dat de overheid over de mogelijkheid beschikt om te appreciëren in welke mate en in welke opzichten zij het voorzorgsbeginsel bij de beoordeling van een vergunnings- of machtigingsaanvraag op zee zal betrekken, zonder evenwel het bestaan van dat beginsel volkomen te negeren. De Raad kan enkel nagaan of de overheid het voorzorgsbeginsel niet op kennelijke wijze heeft geschonden⁴¹, wat impliceert dat de vergunningverlenende overheid het beginsel niet zomaar ter zijde kan schuiven. Het voorzorgsbeginsel wordt door de Beheerseenheid van het Mathematisch Model van de Noordzee (BMM) getoetst in het kader van de adviesverleningsprocedure in navolging op de milieueffectenrapportage bij machtigings- en vergunningsaanvragen voor de bouw en exploitatie van o.m. offshore windmolenparken op zee.⁴² Een continue monitoring gekoppeld aan strenge voorwaarden die de aanvrager worden opgelegd, kunnen worden aanzien als een geloofwaardig en valabel middel om aan het voorzorgsbeginsel tegemoet te komen.⁴³

Een kort, maar belangrijk hoofdstuk *Ibis* over de organisatie van mariene ruimtelijke planning en een art. *5bis* wordt in de Wet MM ingevoegd. Artikel *5bis* §1 geeft aan de uitvoerende macht (een in de Ministerraad overlegd KB) een mandaat om cruciale elementen van het planningsproces uit te werken, wat voordien in België onbestaande was. Dit mandaat vereist overleg met de betrokken sectoren en instanties. Bij het tot stand komen van het plan moet aan enkele verplichtingen worden voldaan. Het plan is het resultaat van een planningsproces en een openbaar onderzoek (zie infra). Het ontwerpplan wordt onderworpen aan een strategische milieueffectenrapportage en er is voorzien in een wijzigingsprocedure. Het plan wordt om de zes jaar geëvalueerd en indien nodig gewijzigd. De uitvoerende macht hoeft geen zes jaar te wachten om het plan bij te sturen, de Koning kan immers ook een tussentijdse wijzigingsprocedure uitwerken (art. *5bis* §2). Naast het proces wordt in de Wet MM ook een raadgevende commissie ingesteld met een niet-bindende adviesbevoegdheid. De samenstelling van deze commissie is de bevoegdheid van de Koning, zonder tussenkomst van de Ministerraad (art. *5bis* §3). De Wet MM voorziet ook in de inhoudelijke elementen die noodzakelijk zijn om tot een marien ruimtelijk plan te komen (structuur genoemd). Het plan moet uitgaan van een ruimtelijk analyse van het Belgisch deel van de Noordzee en een langetermijnvisie ontwikkelen, met aanduiding van de maatregelen, instrumenten en acties tot uitvoering van het plan. Het plan moet economische, sociale en milieudoelstellingen nastreven, maar moet evenzeer veiligheidsdoelstellingen omvatten met minimaal effectieve doelstellingen en betrouwbare indicatoren voor het bereiken van de gewenste doelstelling of een gewenste gedragswijziging (art. *5bis* §4). Milieu-indicatoren waarmee de ruimtelijke planning rekening moet houden zijn de milieueffecten van de geplande activiteiten en vooral

⁴¹ Raad van State, Arrest Soete e.a., 30 juni 2005, nr. 147047; Zie over de toepassing van het voorzorgsbeginsel: Europese Commissie, *Mededeling van de Commissie over het voorzorgsbeginsel*, COM(2000)1 definitief, Brussel, 2 februari 2000.

⁴² Zie bv. BMM, Advies van het Bestuur aan de Minister bevoegd voor de bescherming van het mariene milieu betreffende de machtigings- en vergunningsaanvraag van de n.v. Norther voor de bouw en exploitatie van een offshore windmolenpark ten zuidoosten van de Thorntonbank, Brussel, November 2011: http://www.mumm.ac.be/NL/Management/Sea-based/windmills_docs.php

⁴³ BMM, Advies van het Bestuur aan de Minister van de Noordzee betreffende de machtigings- en vergunningsaanvraag van de n.v. Rentel voor de bouw en exploitatie van een offshore windmolenpark gelegen ten noordwesten van de Thorntonbank en ten zuidoosten van de Lodewijkbank, Brussel, December 2012, 7: http://www.mumm.ac.be/NL/Management/Sea-based/windmills_docs.php

de EU Vogelrichtlijn, de EU Habitatrichtlijn⁴⁴, de EU Kaderrichtlijn Mariene Strategie⁴⁵ en de EU Kaderrichtlijn Water⁴⁶. Vooral de Kaderrichtlijn Mariene Strategie dient als milieuriichtlijn voor de Richtlijn Maritieme Ruimtelijke Planning.

Over het bindend karakter van het plan vroeg de Raad van State zich af wat dit precies inhield. Is het plan enkel bindend voor de overheid en voor de instellingen die ervan afhangen en heeft het geen rechtstreekse algemene gelding voor de rechtsonderhorigen actief op zee (te vergelijken met de Vlaamse ruimtelijke structuurplannen) of betekent ‘bindend’ dat het ruimtelijk plan door de verschillende overheden moet worden nageleefd, maar dat het ook voor particulieren een verordenend karakter heeft (te vergelijken met de Vlaamse ruimtelijke uitvoeringsplannen die een beoordelingsgrond vormen voor vergunningsaanvragen)?⁴⁷ De Raad van State vroeg hierover meer duidelijkheid te verstrekken in ofwel het artikel van de wet zelf, of in de memorie van toelichting. De Minister van de Noordzee verklaarde in de bevoegde Kamercommissie dat het nog uit te werken plan bindend zal zijn en door iedereen moet worden nageleefd. Het impliceert ook dat mocht een bevoegde minister een activiteit toelaten die indruist tegen het plan, deze beslissing voor de Raad van State kan worden aangevochten en desnoods worden vernietigd.⁴⁸

Inderdaad, artikel 5 van het KB MRP stelt duidelijk dat de artikelen 6 tot 15 (de zonerings- en randvoorwaarden) bindend zijn voor de overheden en voor de rechtsonderhorigen. In de Wet MMM, zoals gewijzigd door de wet van 22 mei 2014, voorziet artikel 50 §1/1 in een strafmaat voor inbreuken op de door de Koning vastgelegde bepalingen die bindend zijn voor de rechtsonderhorigen, zoals bedoeld in art. 5bis van de wet. Inbreuken op het plan kunnen worden gestraft met een geldboete van 100 tot 100.000 euro en met een gevangenisstraf van 2 maanden tot 1 jaar, of met een van deze straffen alleen.⁴⁹ Het KB MRP is zeer precies qua afbakening van de gebieden door middel van coördinaten die gebieden aanduiden waar bepaalde activiteiten kunnen doorgaan, dan wel verboden zijn. Toegelaten activiteiten kunnen ofwel vergunningsplichtige activiteiten zijn die gebruik maken van de aangeduide zones (hernieuwbare energie, zandontginning,), ofwel niet vergunningsplichtige activiteiten

⁴⁴ Zie voor de EU Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn: H. SCHOUKENS, H.E. WOLDENDORP, Site selection and designation under the Habitats and Birds Directive: a Sisyphean task?, in Ch-H. BORN, A. CLIQUET, H. SCHOUKENS, D. MISONNE, G. VAN HOORICK (eds), *The Habitats Directive in its EU Environmental Law Context. European Nature's Best Hope?*, Oxon, Routledge, 2015, 31-55; L. KRÄMER, Implementation and enforcement of the Habitats Directive, in Ch-H. BORN, A. CLIQUET, H. SCHOUKENS, D. MISONNE, G. VAN HOORICK (Eds), *The Habitats Directive in its EU Environmental Law Context. European Nature's Best Hope?*, Oxon, Routledge, 2015, 227-244.

⁴⁵ Richtlijn 2008/56/EG van het Europees Parlement en de Raad van 17 juni 2008 tot vaststelling van een kader voor communautaire maatregelen betreffende het beleid ten aanzien van het mariene milieu, *Pb. L.* 164, 25 juni 2008, 19; tenuitvoer gelegd door het KB van 23 juni 2010 betreffende de mariene strategie voor de Belgische zeegebieden, *BS* 13 juli 2010; Zie H. SCHOUKENS, De Kaderrichtlijn Mariene Strategie: een nieuwe hefboom voor het Europese mariene beleid of een gemiste kans? *Milieu- en energierecht*, 2011, 3-23.

⁴⁶ Richtlijn 2000/60/EG van het Europees Parlement en de Raad van 23 oktober 2000 tot vaststelling van een kader voor communautaire maatregelen betreffende het waterbeleid, *Pb. L.* 327, 22 december 2000; tenuitvoer gelegd voor de kustwateren en de territoriale zee door het KB van 23 juni 2010 betreffende de vaststelling van een kader voor het bereiken van een goede oppervlaktewatertoestand, *BS* 13 juli 2010.

⁴⁷ Advies Raad van State nr. 51.393/3 van 5 juni 2012, in Kamer van Volksvertegenwoordigers, 2011-2012, 22 juni 2012, Doc 52 2295/001, 14-15.

⁴⁸ Kamer van Volksvertegenwoordigers, 2011-2012, 28 juni 2012, Doc 52 2295/002, 8.

⁴⁹ Art. 7, Wet van 22 mei 2014 tot wijziging van de wet van 6 april 1995 betreffende de voorkoming van verontreiniging door schepen en de wet van 20 januari 1999 ter bescherming van het mariene milieu en ter organisatie van de mariene ruimtelijke planning in de zeegebieden onder de rechtsbevoegdheid van België, *BS* 25 augustus 2014.

(scheepvaart) waarvoor geen zones zijn aangeduid, tenzij routeringsmaatregelen. De scheepvaart heeft echter geen vergunning nodig om van deze routes gebruik te maken en over het algemeen geldt het principe van de vrijheid van scheepvaart voor zover het schip of de lading geen externe gevolgen hebben voor de belangen van België (veiligheid en milieu). In het geval concessie- en vergunningsplichtige activiteiten, hetzij zonder concessie, vergunning of buiten de vergunde locatie zouden plaatsvinden, dan kan de minister van leefmilieu via de rechtbank de verwijdering vragen en het herstel in de oorspronkelijke toestand vorderen binnen een termijn van 1 jaar (art. 59, Wet MM).

4. Concessies, vergunningen, machtigingen en milieueffectenrapportage voor activiteiten op zee ... nog steeds een gefragmenteerde wetgeving.

Behoudens voor de zeevisserij, zijn andere activiteiten op zee waarvoor een concessie, vergunning of een machtiging is vereist, onderworpen aan een milieueffectenbeoordeling, hetzij onder de Wet MM (art. 28), hetzij onder de Wet CP (art. 3). Verschillende activiteiten van dezelfde aard die het voorwerp zijn van afzonderlijke vergunningen of machtigingen, kunnen mits toestemming van de bevoegde overheid het voorwerp uitmaken van één geïntegreerde milieueffectenbeoordeling en milieueffectenrapport (art. 28, §4 en §5, Wet MM).

In uitvoering van artikel 25 van de Wet MM zijn de volgende activiteiten onderworpen aan een voorafgaande vergunning of machtiging⁵⁰: 1. de burgerlijke bouwkunde; 2. het graven van sleuven en het ophogen van de zeebodem; 3. het gebruik van explosieven en akoestische toestellen met een groot vermogen⁵¹; 4. het achterlaten en het vernietigen van wrakken en gezonken scheepsladingen; 5. industriële activiteiten; en 6. activiteiten van publicitaire en commerciële ondernemingen. Onder “industriële activiteiten” worden die activiteiten begrepen waarbij een productie en/of technische bedrijvigheid wordt voortgebracht.⁵² Met activiteiten van publicitaire en commerciële ondernemingen had men in eerste instantie reclamevluchten over zee en wedstrijden met raceboten op zee op het oog.⁵³ In 2009 zijn deze activiteiten gedefinieerd als activiteiten met een winstoogmerk, inclusief activiteiten met een publicitair karakter, voor zover deze geen industriële activiteiten zijn en met uitzondering van individuele activiteiten. Voor activiteiten van publicitaire en commerciële ondernemingen

⁵⁰ Het verschil tussen een vergunning en een machtiging bestaat erin dat een vergunning op meerdere activiteiten van de vergunninghouder slaat, terwijl een machtiging een welbepaalde activiteit van een machtiginghouder betreft: zie art. 1 4° en 5°, KB van 7 september 2003 houdende de procedure tot vergunning en machtiging van bepaalde activiteiten in de zeegebieden onder de rechtsbevoegdheid van België, *BS* 17 september 2003. Dit KB, zoals gewijzigd bij het KB van 26 december 2013, *BS* 10 januari 2013, regelt de vergunningsprocedure onder de Wet MM.

⁵¹ Militaire activiteiten zijn aan een vergunning of machtiging onderworpen op gezamenlijke voordracht van de minister bevoegd voor leefmilieu en de minister bevoegd voor de landsverdediging (art. 27, Wet MM).

⁵² Art. 1, 1°, MB van 3 juni 2009 tot aanduiding van de activiteiten van publicitaire en commerciële ondernemingen die onderworpen zijn aan de vereenvoudigde procedure en waarvoor het milieu-effectenrapport wordt opgesteld door invulling van een modelformulier, *BS* 26 juni 2009.

⁵³ Bij het uitwerken van de Wet MM zijn de auteurs van de wet ervan uitgegaan dat georganiseerde snelheidsraces met speedboten die o.m. Jean Pierre van Rossem pleegde te organiseren onder een vergunningsplichtige activiteit diende te vallen. Snelheidsraces op zee kunnen niet aanzien worden als een onschuldige doorvaart, aangezien een doorvaart een éénmalige passage is van punt x naar punt y, wat niet het geval is met snelheidsraces.

geldt in principe de vereenvoudigde milieueffectenrapportage.⁵⁴ Dit is onder meer ook het geval voor mosselkweek op zee.⁵⁵ Of dit voor andere vormen van aquacultuur geldt (bv. algenkweek), is niet duidelijk omdat het KB enkel van toepassing is op mosselkweek. Het KB MRP laat aquacultuur toe in de windmolenparken mits toestemming van de concessiehouder van het park en voor zover deze aquacultuur het eutrofiëeringsniveau in de concessiezone vermindert (art. 10 §3). Offshore bunkeractiviteiten zijn onderworpen aan de procedure met inspraak.⁵⁶ Volgens artikel 25 § 2 kan de Koning met het oog op de bescherming van het mariene milieu andere activiteiten in de zeegebieden onderwerpen aan een voorafgaande vergunning of machtiging. Er zijn ook activiteiten die niet onderworpen zijn aan een vergunning of machtiging op basis van de Wet MM. Het betreft: 1. de beroepsvisserij; 2. het wetenschappelijk zee-onderzoek; 3. de scheepvaart, uitgezonderd het achterlaten en vernietigingen van wrakken en gezonken scheepslading; 4. de activiteiten bedoeld in de wet van 13 juni 1969 inzake het continentaal plat van België; 5. de niet-winstgevende individuele activiteiten (b.v. zeilen, surfen, zwemmen, ...); en 6. de activiteiten die noodzakelijk zijn voor de uitoefening van de bevoegdheid van het Vlaamse Gewest zoals bepaald in artikel 6 §1, X, laatste lid, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen.⁵⁷

De wet van 13 juni 1969 (Wet CP)⁵⁸ betreffende de exploratie en exploitatie van niet-levende rijkdommen van de territoriale zee en het continentaal plat voorziet in concessies en machtigingen voor het ontginnen van minerale en niet-levende rijkdommen van de zeebodem en de ondergrond (art. 3, §1), voorafgegaan door een milieueffectenrapport op verantwoordelijkheid en kosten van de aanvrager (art. 3, §2).⁵⁹ De aanvraag wordt onderworpen aan een milieueffectenbeoordeling door de minister van leefmilieu (art. 3, §3).

⁵⁴ Art. 1, 2°, MB van 3 juni 2009 tot aanduiding van de activiteiten van publicitaire en commerciële ondernemingen die onderworpen zijn aan de vereenvoudigde procedure en waarvoor het milieu-effectenrapport wordt opgesteld door invulling van een modelformulier, *BS* 26 juni 2009. Er wordt een onderscheid gemaakt tussen de procedure met inspraak (minstens 21 gemotoriseerde vaartuigen betrokken of activiteiten met motorvaartuigen met een gecumuleerde cilinderinhoud van 12.000 cc) en de vereenvoudigde procedure (minder dan 21 vaartuigen of minder dan 12.000 cc).

⁵⁵ Zie voor de mosselkweek op zee: MB van 8 juli 2005 betreffende de bepaling van een activiteit van publicitaire en commerciële ondernemingen onderworpen aan de vereenvoudigde procedure en de vaststelling van het modelformulier voor de opstelling van het milieu-effectenrapport, *BS* 17 juli 2005. De Haven Oostende diende op 9 augustus 2005 een aanvraag in voor de kweek van tweekleppige weekdieren (mosselen) in 4 zones van de Noordzee. BMM voerde een milieueffectenbeoordeling uit en op 6 oktober 2005 werd een gemotiveerd advies uitgebracht aan de bevoegde Minister voor de Noordzee, bestaande uit gebruiksvoorwaarden, een monitoring programma en een voorstel voor de inhoud van het jaarlijks uitvoeringsverslag. Op 7 oktober 2005 heeft de Minister een vergunning toegekend voor de productie van tweekleppige weekdieren in 4 zones van de Noordzee: zie details <http://www.mumm.ac.be/NL/Management/Sea-based/mariculture.php>. Deze zones zijn op recente kaarten niet meer terug te vinden.

⁵⁶ MB van 18 april 2001 tot aanduiding van de te volgen procedure voor de aanvraag van vergunningen en machtigingen, vereist voor offshore bunkeringactiviteiten, *BS* 27 april 2001.

⁵⁷ Het betreft de bevoegdheden bedoeld in 2°, 3°, 4° en 9° van artikel 6, § 1, X die het recht inhouden om in de territoriale wateren en op het continentaal plat de werken en activiteiten uit te voeren, met inbegrip van het baggeren, die noodzakelijk zijn voor: 2° de waterwegen en hun aanhorigheden; 3° de havens en hun aanhorigheden; 4° de zeekering; 9° de loodsdiens en de bebakeningsdiens van en naar de havens, evenals de reddings- en sleepdiens op zee.

⁵⁸ Zoals gewijzigd bij de Wet EEZ, *BS* 10 juli 1999 en de wet van 22 december 2008, *BS* 29 december 2008.

⁵⁹ KB van 1 september 2004 houdende de regels betreffende de milieueffectenbeoordeling (MEB-besluit) in toepassing van de wet van 13 juni 1969 inzake de exploratie en exploitatie van niet-levende rijkdommen van de territoriale zee en het continentaal plat, *BS* 7 oktober 2004, zoals gewijzigd bij het KB MRP, *BS* 28 maart 2014 en bij het KB van 16 april 2014 tot wijziging van verscheidene koninklijke besluiten betreffende de exploratie en exploitatie van de minerale en andere niet-levende rijkdommen in de territoriale zee en op het continentaal plat, *BS* 2 juni 2014.

Vrij uniek is het continu onderzoek naar de effecten van de ontginning op het mariene milieu en de sedimentafzettingen (art. 3, §2) op kosten van de concessiehouder (art. 3 §4), waarmee bij de aanvragen tot verlenging of vernieuwing van een concessie rekening wordt gehouden en waarbij in geval van onaanvaardbare nadelige gevolgen voor het mariene milieu de machtiging of concessie geheel of gedeeltelijk kan worden opgegeven of geschorst (art. 3, §3).⁶⁰ De zones waar concessies kunnen worden verleend voor zand- en grindwinning⁶¹ zijn deze uit artikel 2 van het procedurebesluit van 1 september 2004⁶², zoals gewijzigd door het KB MRP. De concessiezones met coördinaten verwijzen nu naar artikel 11, §1 KB MRP. De sectorverdeling en de toegankelijkheid tot deze zones in artikel 4 van het procedurebesluit zijn gewijzigd door het KB van 19 april 2014⁶³ (zie infra). Ook kunstmatige eilanden, installaties en inrichtingen nodig voor het ontginnen van de minerale en andere niet-levende rijkdommen zijn onderworpen aan een concessie of machtiging (art. 5, Wet CP). Voor het leggen van kabels en pijpleidingen op de zeebodem is een voorafgaande machtiging vereist, indien ze in de territoriale zee binnenkomen of indien ze geplaatst of gebruikt worden in het kader van de exploitatie van het continentaal plat (art. 4, Wet CP).⁶⁴ Artikel 38 van de Wet EEZ breidt de bepalingen inzake kunstmatige eilanden, installaties en inrichtingen van de Wet CP uit tot andere doeleinden dan de exploratie en exploitatie van niet-levende rijkdommen in de territoriale zee en in de EEZ.⁶⁵ Bijgevolg vallen hieronder de kunstmatige eilanden, zoals vooropgesteld in het project Vlaamse baaien.⁶⁶ Voor de aanleg van kunstmatige eilanden, uitgezonderd de energie-eilanden (zie infra), is een concessie onder de Wet CP vereist.⁶⁷ Deze eilanden mogen geen niet te rechtvaardigen overlast veroorzaken aan de scheepvaart, de visserij en het in stand houden van de levende rijkdommen van de zee. Ze mogen ook geen

⁶⁰ Ook art. 29 van de Wet MM introduceert de continue milieubeoordeling van de activiteiten die gegund of gemachtigd zijn op basis van de wet MMM of andere wetten, de concessies onder de Wet CP en de visserijwetgeving uitgezonderd.

⁶¹ Zie voor de zand- en grindwinning op zee, de locaties, de concessieprocedure, de concessiehouders en de wetgeving: V. VAN LANCKER, B. LAUWAERT, L. DE MOL, H. VANDENREYKEN, A. DE BACKER, H. PIRLET, Zand- en grindwinning, in H. PIRLET, T. VERLEYE, A.L. LESCRAUWAET, J. MEES (eds), *Compendium voor Kust en Zee 2015. Een geïntegreerd kennisdocument over de socio-economische, ecologische en institutionele aspecten van de kust en zee in Vlaanderen en België*, VLIZ, Oostende, 2015, 109-118; <http://www.compendiumkustenzee.be/nl/publicaties>.

⁶² KB van 1 september 2004 (procedurebesluit) betreffende de voorwaarden en de toekenningsprocedure van concessies voor de exploratie en exploitatie van de minerale en andere niet-levende rijkdommen in de territoriale zee en op het continentaal plat, *BS* 7 oktober 2004, zoals gewijzigd bij KB MRP, *BS* 28 maart 2014 (artikel 30 vervangt de concessiezones uit de Bijlage bij het KB van 2004) en bij het KB van 19 april 2014 tot wijziging van verscheidene koninklijke besluiten betreffende de exploratie en exploitatie van de minerale en andere niet-levende rijkdommen in de territoriale zee en op het continentaal plat, *BS* 2 juni 2014.

⁶³ Art. 3 KB van 19 april 2014, *BS* 2 juni 2014.

⁶⁴ Het KB dat uitvoering geeft aan artikel 4, spreekt echter over vergunningen ipv machtigingen: KB van 12 maart 2002 betreffende de nadere regels voor het leggen van kabels die in de territoriale zee of het nationaal grondgebied binnenkomen of die geplaatst of gebruikt worden in het kader van de exploratie van het continentaal plat, de exploitatie van de minerale rijkdommen en andere niet-levende rijkdommen daarvan of van de werkzaamheden van kunstmatige eilanden, installaties of inrichtingen die onder Belgische rechtsmacht vallen, *BS* 9 mei 2002, zoals gewijzigd bij KB MRP, *BS* 28 maart 2014 en bij KB van 26 december 2015, *BS* 15 januari 2016.

⁶⁵ Art. 38: “*De bepalingen betreffende kunstmatige eilanden, installaties en inrichtingen, zoals vervat in de wet van 13 juni 1969 inzake de exploratie en de exploitatie van niet-levende rijkdommen van de territoriale zee en het continentaal plat, zijn eveneens van toepassing op kunstmatige eilanden, installaties en inrichtingen in de EEZ en de territoriale zee die voor andere doeleinden worden gebruikt dan de exploratie en exploitatie van minerale en andere niet-levende rijkdommen.*”

⁶⁶ Zie <http://www.vlaamsebaaien.com/de-projecten>; zie ook <http://www.maritiemetoegang.be/vlaamse-baaien>.

⁶⁷ Art. 25, §3 (iv) Wet MM, waarbij de activiteiten bedoeld in de wet van 13 juni 1969 inzake het continentaal plat van België niet onder de vergunnings- of machtigingsprocedure van de Wet MM vallen.

belemmering vormen voor de regelmatige scheepvaartroutes die van wezenlijk belang zijn voor de internationale scheepvaart of voor het fundamenteel wetenschappelijk onderzoek waarvan de resultaten openbaar zijn (art. 5, Wet CP). Voor de aanleg van deze eilanden is de milieueffectenbeoordeling in uitvoering van de Wet CP van toepassing.⁶⁸

Indien het echter de elektriciteitsproductie betreft, is de wet van 29 april 1999 inzake de organisatie van de elektriciteitsmarkt (Wet EM)⁶⁹ van toepassing. De Wet EM, voorziet in domeinconcessies voor de bouw en de exploitatie van installaties voor de productie van elektriciteit uit water, stromen of winden (art. 6). Hieronder vallen de offshore windmolenparken. De aanvragen voor een domeinconcessie worden gericht aan de afgevaardigde van de minister van Energie. De betrokken administraties en de CREG evalueren de aanvraag en geven een advies. De beheerder van het transmissienet wordt geraadpleegd, waarna het voorstel tot toekenning of tot weigering van een domeinconcessie ter kennis wordt gegeven aan de minister van Energie.⁷⁰

De Wet EM, zoals gewijzigd bij de wet van 8 mei 2014⁷¹, stelt eveneens domeinconcessies in het vooruitzicht voor de bouw en de exploitatie van installaties voor hydro-elektrische energieopslag op zee, de zogenaamde energie-eilanden voor de kust (art. 6/1) en voor de bouw en de exploitatie van installaties noodzakelijk voor de transmissie van elektriciteit in de zeegebieden waarin België rechtsmacht uitoefent, het ‘zogenaamde stopcontact op zee’ (art. 13/1, Wet EM).⁷² In beide gevallen zijn er zones voorzien in het marien ruimtelijk plan.⁷³ De door de Koning te verstrekken domeinconcessie voor een energie-eiland wordt geregeld door

⁶⁸ Luidens art. 28, §1 is: “Elke activiteit in de zeegebieden die, hetzij krachtens deze wet en de besluiten genomen ter uitvoering ervan, hetzij krachtens andere geldende wettelijke of reglementaire bepalingen, onderworpen is aan een vergunning of een machtiging, behoudens de vergunningen verleend op grond van de visserijwetgeving en de concessies verleend op grond van de wet van 13 juni 1969 inzake het continentaal plat van België, maakt het voorwerp uit van een milieueffectenbeoordeling door de hiertoe door de minister aangeduide bevoegde overheid zowel voor het verlenen van de vergunning of de machtiging, als achteraf. De milieueffectenbeoordeling moet de evaluatie van de effecten van deze activiteiten op het mariene milieu mogelijk maken.”

⁶⁹ Wet van 22 april 1999 betreffende de organisatie van de elektriciteitsmarkt, BS 11 mei 1999, zoals gewijzigd bij de wetten van 26 juni 2000, 16 juli 2001, 14 januari 2003, 20 maart 2003, 1 juli 2003, 1 juni 2005, 20 juli 2005, de programmawet van 22 december 2008, de wetten van 8 januari 2012, 25 augustus 2012, 14 januari 2013, 3 april 2013, 26 december 2013, 26 maart 2014, 8 mei 2014 en het Decreet van het Vlaams Parlement van 27 november 2015.

⁷⁰ KB van 20 december 2000 betreffende de voorwaarden en de procedure voor de toekenning van domeinconcessies voor de bouw en de exploitatie van installaties voor de productie van elektriciteit uit water, stromen of winden in de zeegebieden waarin België rechtsmacht kan uitoefenen overeenkomstig het internationaal zeerecht, BS 30 december 2000, gewijzigd door het KB van 28 september 2008, BS 30 oktober 2008 en het KB MRP, BS 28 maart 2014; zie voor de windmolenparken op zee, de locaties, de concessieprocedure en de concessiehouders: G VANBAVINCKHOVE, B. RUMES, H. PIRLET, Energie (inclusief kabels en pijpleidingen), in H. PIRLET, T. VERLEYE, A.L. LESCRAUWAET, J. MEES (eds), *Compendium voor Kust en Zee 2015. Een geïntegreerd kennisdocument over de socio-economische, ecologische en institutionele aspecten van de kust en zee in Vlaanderen en België*, VLIZ, Oostende, 2015, 120-128; <http://www.compendiumkustenzee.be/nl/publicaties>.

⁷¹ Wet van 8 mei 2014 houdende diverse bepalingen inzake energie, BS 6 juni 2016.

⁷² Zie voor energieopslag op zee, pijpleidingen en kabels: G VANBAVINCKHOVE, B. RUMES, H. PIRLET, Energie (inclusief kabels en pijpleidingen), in H. PIRLET, T. VERLEYE, A.L. LESCRAUWAET, J. MEES (eds), *Compendium voor Kust en Zee 2015. Een geïntegreerd kennisdocument over de socio-economische, ecologische en institutionele aspecten van de kust en zee in Vlaanderen en België*, VLIZ, Oostende, 2015, 122, 130-132, 135-136; <http://www.compendiumkustenzee.be/nl/publicaties>

⁷³ Zie art. 8, §3 (stopcontact) en art. 8, §5 (energie-eilanden), KB MRP en Bijlage 2 en 4.

het KB van 8 mei 2014.⁷⁴ De installaties voor hydro-elektrische energieopslag op zee kunnen niet genieten van financiële steun, waaronder groene stroomcertificaten of enige andere vorm van subsidie vanwege de overheid of de elektriciteitsgebruiker (art. 6/1, §1). De bouw van een energie-eiland is op dit ogenblik onder deze voorwaarden minder realistisch.⁷⁵

Artikel 4 van de wet van 8 mei 2014 voert een wijziging door in de Wet EM, die erop neerkomt dat de Koning, na overleg in de Ministerraad, de toestemming kan geven aan een concessionaris van een offshore windmolenpark met een domeinconcessie verleend na 1 juli 2007 om niet aan te sluiten op een installatie noodzakelijk voor de transmissie van elektriciteit op zee, zoals bedoeld in artikel 13/1 Wet EM. Indien de concessionaris de toestemming krijgt niet aan te sluiten, dan staat de netbeheerder in voor 1/3 van de kostprijs van de onderzeese kabel met een maximumbedrag van 25 miljoen euro en wordt de minimumprijs voor de geproduceerde windenergie, zoals vastgelegd voor installaties waarvan de financial close plaatsvindt na 1 mei 2014 overeenkomstig het KB van 16 juli 2002 betreffende de instelling van mechanismen ter bevordering van elektriciteit opgewekt uit hernieuwbare energiebronnen⁷⁶, verhoogd met 12 euro/MWh. M.a.w. de Koning kan instemmen met een rechtstreekse elektriciteitsaansluiting vanuit het offshore windmolenpark naar het vasteland zonder gebruik te maken van het stopcontact op zee, waarbij een kabelsubsidie wordt toegekend en waarbij de minimumprijs voor de geproduceerde energie wordt verhoogd.⁷⁷

De zeevisserij⁷⁸ is op 1 januari 2002 een Vlaamse bevoegdheid geworden ingevolge artikel 2 van de bijzondere wet 13 juli 2001 houdende overdracht van diverse bevoegdheden aan de gewesten en gemeenschappen⁷⁹, met uitzondering van de bemanningsvoorwaarden en de technische keuringstandaarden voor de vissersvaartuigen.⁸⁰ De eigenaar, hetzij een natuurlijke of rechtspersoon, van een vissersvaartuig dat is uitgerust voor de commerciële exploitatie van visbestanden moet beschikken over een visvergunning om op zee te mogen vissen.⁸¹

⁷⁴ KB van 8 mei 2014 betreffende de voorwaarden en de procedure voor de toekenning van domeinconcessies voor de bouw en de exploitatie van installaties voor hydro-elektrische energie-opslag in de zeegebieden waarin België rechtsmacht kan uitoefenen overeenkomstig het internationaal zeerecht, *BS* 6 juni 2014, errata *BS* 7 augustus 2014.

⁷⁵ Op 28 juli 2014 heeft het consortium iLand een concessieaanvraag ingediend voor een installatie met hydro-elektrische energieopslag, ter hoogte van de Wenduinebank. De staatssecretaris voor de Noordzee werd per brief op 12 oktober 2015 op de hoogte gebracht van de beslissing dat iLand haar concessieaanvraag intrekt. De lopende vergunningsperiode voor de toekenning van een domeinconcessie wordt bijgevolg stopgezet: <http://presscenter.org/nl/pressrelease/20151030/intrekking-concessieaanvraag-voor-installatie-vanenergieopslag-in-de-noordzee>.

⁷⁶ *BS* 23 augustus 2002 (Ed. 2), gewijzigd door de KB's van: 5 oktober 2005, *BS* 14 oktober 2005 (Ed. 2); 21 oktober 2008, *BS* 14 november 2008 (Ed. 3); 21 december 2012, *BS* 16 januari 2013 (Ed. 1); 17 augustus 2013, *BS* 27 augustus 2013 (Ed. 2); 4 april 2014, *BS* 4 juni 2014 (Ed. 2).

⁷⁷ Dit is het geval voor de NV Rentel en de NV Norther: KB's van 5 juli 2015, *BS* 15 juli 2015 (Ed. 1).

⁷⁸ Zie voor de visserij op zee: H. POLET, E. TORRELE, H. PIRLET, T. VERLEYE, Visserij, in H. PIRLET, T. VERLEYE, A.L. LESCRAUWAET, J. MEES (eds), *Compendium voor Kust en Zee 2015. Een geïntegreerd kennisdocument over de socio-economische, ecologische en institutionele aspecten van de kust en zee in Vlaanderen en België*, VLIZ, Oostende, 2015, 141-155; <http://www.compendiumkustenzee.be/nl/publicaties>.

⁷⁹ *BS* 13 augustus 2001, Art. 6 §1, V.1. Bijzonder Wet van van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen. De zeevisserij wordt verder geregeld door het Decreet van 28 juni 2013 betreffende het landbouw- en visserijbeleid, *BS* 12 september 2013.

⁸⁰ Bemanningsvoorschriften inzake de binnenvaart en de regels inzake de veiligheid van binnenschepen en binnenschepen die ook voor niet-internationale reizen op zee worden gebruikt, zijn dan weer een Vlaamse bevoegdheid: art. 6, §1, X, 11° Bijzondere Wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen.

⁸¹ Besluit van de Vlaamse Regering van 16 december 2005 tot de instelling van een visvergunning en houdende tijdelijke maatregelen voor de uitvoering van de communautaire regeling inzake de instandhouding en de

Visvergunningen zijn vangstquota gerelateerd en deze quota worden verdeeld over de EU-lidstaten op basis van het Gemeenschappelijk Visserijbeleid van de EU, zoals neergelegd in de EU Verordening nr. 1380/2013 van 11 december 2013.⁸² De federale overheid daarentegen is bevoegd voor de aquacultuur in de territoriale zee en in de EEZ.⁸³

Het KB van 7 september 2003 houdende de procedure tot vergunning en machtiging van bepaalde activiteiten in de zeegebieden onder de rechtsbevoegdheid van België voorziet in artikel 11 een ministeriële beslissing om activiteiten van commerciële ondernemingen, indien nodig geval per geval, te onderwerpen aan ofwel de procedure met inspraak of de vereenvoudigde procedure.⁸⁴ Het KB van 9 september 2003 houdende de regels betreffende de milieueffectenbeoordeling in toepassing van de wet van 20 januari 1999 ter bescherming van het mariene milieu in de zeegebieden onder de rechtsbevoegdheid van België voorziet in artikel 4 een ministeriële beslissing om de activiteiten te bepalen met een gering nadeel voor het mariene milieu en waarbij het milieueffectenrapport wordt opgesteld door het invullen van een modelformulier.⁸⁵ Een MB op basis van de Wet MM voert een vereenvoudigde procedure in voor de milieu-effectenrapportage bij de tweekleppige weekdieren, m.n. mosselkweek op zee.⁸⁶ De opzettelijke introductie van niet-inheemse organismen in de zeegebieden is verboden, tenzij een vergunning wordt verleend door de Koning (art. 11, §1 Wet MM), terwijl de opzettelijke introductie in de zeegebieden van genetisch gemodificeerde organismen, al dan niet inheems, verboden is (art. 11, §4, Wet MM). Voor het gebruik van uitheemse en plaatselijk niet-voorkomende soorten in de aquacultuur op zee wordt de vergunningsprocedure geregeld door het KB van 21 december 2001 betreffende de soortenbescherming in de zeegebieden onder de rechtsbevoegdheid van België (art. 15)⁸⁷, zoals gewijzigd door het KB van 7 februari 2014.⁸⁸ Het KB van 21 december 2001 beschermt een aantal soorten gaande van walvisachtigen, zeehonden, de otter, enkele vissoorten en vogelsoorten (zeeduikers, zee-eenden, sterns en plevieren) door middel van een vangstverbod, het verbod tot verwonden of doden, het verbod tot opzettelijk en onopzettelijk

duurzame exploitatie van de visbestanden, *BS* 23 januari 2006, zoals gewijzigd door het Besluit van de Vlaamse regering van 22 juli 2011, *BS* 16 augustus 2011.

⁸² Verordening (EU) Nr. 1380/2013 van het Europees Parlement en de Raad van 11 december 2013 inzake het gemeenschappelijk visserijbeleid, tot wijziging van Verordeningen (EG) nr. 1954/2003 en (EG) nr. 1224/2009 van de Raad en tot intrekking van Verordeningen (EG) nr. 2371/2002 en (EG) nr. 639/2004 van de Raad en Besluit 2004/585/EG van de Raad, *Pb. L.* 354 van 28 december 2013, 22, zoals gewijzigd door Verordening (EU) nr. 1385/2013 van de Raad van 17 december 2013, *Pb. L.* 354, 86.

⁸³ Aquacultuur op het land is dan weer een Vlaamse bevoegdheid op basis van het Decreet van 28 juni 2013, supra noot 79; Zie voor aquacultuur, inclusief maricultuur: D. DELBARE, N. NEVEJAN, P. SORGELOOS, H. PIRLET, T. VERLEYE, Aquacultuur, in H. PIRLET, T. VERLEYE, A.L. LESCRAUWAET, J. MEES (eds), *Compendium voor Kust en Zee 2015. Een geïntegreerd kennisdocument over de socio-economische, ecologische en institutionele aspecten van de kust en zee in Vlaanderen en België*, VLIZ, Oostende, 2015, 157-168; <http://www.compendiumkustenzee.be/nl/publicaties>; Zie ook Verordening (EU) Nr. 1379/2013 van het Europees Parlement en de Raad van 11 december 2013 houdende een gemeenschappelijke marktordening voor visserijproducten en aquacultuurproducten tot wijziging van Verordeningen (EG) nr. 1184/2006 en (EG) nr. 1224/2009 van de Raad en tot intrekking van Verordening (EG) nr. 140/2000 van de Raad, *Pb. L.* 354 van 28 december 2013, 1.

⁸⁴ *BS*, 17 september 2003.

⁸⁵ *BS*, 17 september 2003.

⁸⁶ MB van 8 juli 2005 betreffende de bepaling van een activiteit van publicitaire en commerciële ondernemingen onderworpen aan de vereenvoudigde procedure en de vaststelling van het modelformulier voor de opstelling van het milieueffectenrapport, *BS* 17 juli 2005.

⁸⁷ *BS* 14 februari 2002.

⁸⁸ *BS* 21 februari 2014.

verstoren tijdens bepaalde periodes, het verbod tot het in bezit hebben, vervoeren of verhandelen.⁸⁹

5. De mariene ruimtelijke planningsprocedure

Pas vanaf einde 2012 beschikt België over een marien ruimtelijk planningsproces in uitvoering van artikel 5*bis* van de Wet MM.⁹⁰ Het in de Ministerraad overlegd KB van 13 november 2012 stelt een raadgevende commissie in en beschrijft de planningsprocedure.⁹¹ Deze commissie is samengesteld uit twee afgevaardigden van de Federale overheidsdiensten Economie (directie kwaliteit en veiligheid; en directie energie) en twee afgevaardigden van Binnenlandse Zaken (crisiscentrum; en civiele veiligheid). Verder is er telkens een afgevaardigde van de Federale overheidsdiensten Leefmilieu (dienst marien milieu), Buitenlandse Zaken, Scheepvaartpolitie, Mobiliteit en Vervoer, Landsverdediging, de Beheerseenheid van het Mathematisch Model van de Noordzee of de Programmatorische Overheidsdienst Wetenschapsbeleid en de Programmatorische Overheidsdienst Duurzame Ontwikkeling (art. 1, §2). Het voorzitterschap wordt waargenomen door het Directoraat-generaal Leefmilieu, waardoor FOD Leefmilieu ook twee afgevaardigden krijgt (art. 1, §5). De voorzitter nodigt het Vlaamse Gewest uit om een of meer vertegenwoordigers af te vaardigen die aan de debatten kunnen deelnemen met dezelfde stem als de federale leden (art. 1, §3).⁹² Er kan ook een beroep worden gedaan op experts die niet aan de debatten mogen deelnemen (art. 1, §4). Het is de bedoeling om met het Vlaamse Gewest een protocol van overleg en samenwerking te sluiten m.b.t. de Vlaamse bevoegdheden: scheepvaartbegeleiding, zeekering, visserij, baggeren en de mogelijke uitbreiding van de havens aan zee.⁹³

De planningsprocedure gaat uit van een initiatief van de Minister bevoegd voor de Noordzee die een voorontwerp van plan voorlegt aan de raadgevende commissie. Na gemotiveerd advies van deze commissie binnen de 30 dagen na ontvangst van het voorontwerp, gaat het voorontwerp van plan naar de Ministerraad voor een principiële goedkeuring (art. 3). Worden de 30 dagen overschreden, dan wordt het advies geacht gunstig te zijn (art. 2). Het advies is niet-bindend (art. 5*bis*, §3, Wet MM). Dit door de Ministerraad principieel goedgekeurd ontwerp van plan wordt onderworpen aan een strategische milieubeoordeling (plan-MER, verder afgekort als MRP-MER)⁹⁴ en een openbaar onderzoek in navolging op de wet van 13 februari 2006 inzake de beoordeling van de milieugevolgen van plannen en programma's.⁹⁵

⁸⁹ Zie voor de maatregelen en de specifieke soorten: DG5 Leefmilieu, *Beleidsplannen beschermde mariene gebieden in het Belgische deel van de Noordzee*, FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu, Brussel, 25 juli 2009, 38.

⁹⁰ Wet MM, zoals gewijzigde door de wet van 20 juli 2012, *BS* 11 september 2012.

⁹¹ KB van 13 november 2012 betreffende de instelling van een raadgevende commissie en de procedure tot aanneming van een marien ruimtelijk plan in de Belgische zeegebieden, *BS* 28 november 2012.

⁹² Gewijzigd door art. 50, KB MRP.

⁹³ Bijlage 3 bij het MRP, *BS* 28 maart 2014, 27193.

⁹⁴ Zie ARCADIS, *Milieueffectenrapport van het ontwerp van marien ruimtelijk plan*, Gent, juni 2013, 256 p., in opdracht van FOD Volksgezondheid, Veiligheid en Leefmilieu, DG Leefmilieu – Dienst Marien Milieu (MRP-MER); *ib.* plan-MER proces, 50-52.

⁹⁵ Wet van 13 februari 2006 betreffende de beoordeling van de gevolgen voor het milieu van bepaalde plannen en programma's en de inspraak van het publiek bij de uitwerking van de plannen en programma's in verband met het milieu, *BS* 10 maart 2006. Deze wet heeft uitvoering aan Richtlijn 2001/42/EG van het Europees Parlement en de Raad van 27 juni 2001 betreffende de beoordeling van de gevolgen voor het milieu van bepaalde plannen en programma's, *Pb.L.* 197 van 21 juli 2001, en aan Richtlijn 2003/35/EG van het Europees Parlement en de Raad van 26 mei 2003 tot voorziening in inspraak van het publiek in de opstelling van bepaalde

Het openbaar onderzoek omvat ook de socio-economische effecten van het ontwerpplan. Binnen een termijn van 60 dagen worden de Gewestregeringen, de Structuur Kustwacht en de Federale Raad voor Duurzame Ontwikkeling (FRDO) om advies gevraagd, en ook aan elke andere instantie die de Minister nuttig acht. De Minister organiseert binnen deze termijn minstens één openbare overlegvergadering en consulteert de bevoegde overheden van Nederland, Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk, en elke staat die hij nuttig acht. Bij de grensoverschrijdende consultatie krijgen de buurlanden het ontwerp marien ruimtelijk plan, een beschrijving ervan en het verloop van de verder procedure. Adviezen, opmerkingen en bezwaren van de buurlanden moeten binnen de periode van 60 dagen worden ingediend, tenzij de Minister en de bevoegde overheid anders overeenkomen (art. 5). Nadat deze procedure is afgerond en rekening houdende met de adviezen, consultaties en het openbaar onderzoek, legt de Minister een ontwerp KB ter goedkeuring voor aan de Ministerraad.

Op 28 juni 2013 werden Nederland, Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk aangeschreven met het oog op de raadpleging in het kader van het Verdrag inzake de milieueffectenrapportage (MER) in grensoverschrijdend verband (Espoo, 25 februari 1991).⁹⁶ De buurlanden uitten hun bezorgdheid omtrent het gebrek aan kennis over de impact van nieuwe ontwikkelingen op het sedimenttransport, zoals het energie-eiland, het stopcontact op zee en havenuitbreidingen, en de beperkte kennis over de cumulatieve milieueffecten van windparken. Voor Nederland zijn ook de potentiële visserijbeperkingen een aandachtspunt.⁹⁷

Vier adviesorganen hebben in september 2013 adviezen verstrekt bij het voorontwerp van het huidige plan, m.n. het verplicht advies van de FRDO en de Structuur Kustwacht, het Adviescomité SEA⁹⁸, aangevuld met het advies op eigen initiatief van de Strategische Adviesraad voor Landbouw en Visserij (SALV) als adviesorgaan van de Vlaamse Regering. Zowel het Vlaamse Gewest als het Waalse Gewest maakten hun advies over. Van 2 juli tot 29 september 2013 organiseerde de FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu een raadpleging van het publiek over het ontwerp KB MRP met de bijlagen en het milieueffectenrapport. De publieksraadpleging en voornoemde adviesorganen leverden 140 opmerkingen en voorstellen op. Bepaalde commentaren gaven aanleiding tot aanpassingen aan het ontwerp KB, andere werden weerlegd.⁹⁹ De meeste opmerkingen hadden betrekking op visserijbeperkingen, scheepvaartroutes en natuurbescherming. Na de raadplegingprocedure zijn bepaalde bodemberoerende recreatieve visserijactiviteiten toegelaten in het habitatgebied Vlaamse Banken (garnaalvisserij te paard, te voet en onder voorwaarden per boot), is de zone voor energieopslag op de Wenduinebank verschoven en de zone voor het stopcontact op zee ingekrompen, zijn een aantal scheepvaartroutes en verkeersstromen herbenaemd, en zijn op

plannen en programma's betreffende het milieu en, met betrekking tot inspraak van het publiek en toegang tot de rechter, tot wijziging van de Richtlijnen 85/337/EEG en 96/61/EG van de Raad, *Pb. L.* 156 van 25 juni 2003.

⁹⁶ Belgische goedkeuringswet van 9 juni 1999, *BS* 31 december 1999. Bij het Verdrag van Espoo hoort ook een afzonderlijk Protocol inzake de strategische milieueffectenrapportage voor plannen en programma's (Strategic Environmental Assessment – SEA), Kiev, 2003. Het Protocol heeft geen bepalingen over toegang tot de rechter en is door België en nog andere EU-landen niet geratificeerd. Voor plannen en programma's die een kader vormen voor toekomstige vergunningsplichtige projecten waarvoor een MER is vereist volgens nationale en internationale wetgeving is Richtlijn 2001/42/EG van toepassing, cf. noot 95; voor publieke participatie en toegang tot de rechter voor plannen en programma's betreffende milieu is Richtlijn 2003/35/EG van toepassing, cf. noot 95.

⁹⁷ Alle commentaren en de antwoorden zijn terug te vinden op www.consult-leefmilieu.be

⁹⁸ SEA staat voor 'Strategic Environmental Assessment', ook wel plan-MER genoemd.

⁹⁹ Alle commentaren en de antwoorden zijn terug te vinden op www.consult-leefmilieu.be, in het bijzonder op <http://www.health.belgium.be/eportal/Environment/Environmentalright/Environmentalrights/PublicConsultations/seaspatialplan/index.htm#.VwPx8UdRITo>

bepaalde locaties in de zone van de windmolenparken aquacultuurprojecten mogelijk voor zover ze het eutrofiëeringsniveau verminderen.¹⁰⁰

Het huidig plan loopt tot 2020. Indien er geen herziening plaatsvindt, dan blijft het huidige plan gelden. In ieder geval is er een zes jaarlijkse evaluatie van het plan vereist. Het is ook mogelijk, maar geen verplichting, om binnen de periode van zes jaar een tussentijdse wijzigingsprocedure tot evaluatie en herziening van het plan op te starten, op eigen initiatief van de bevoegde minister of op verzoek van een andere minister of staatssecretaris en gebaseerd op een gemotiveerd wijzigingsvoorstel (art. 7, §1). Deze tussentijdse wijzigingsprocedure tot evaluatie en eventuele herziening moet verplicht worden opgestart op verzoek van een door de Vlaamse regering aan te wijzen instelling (art. 7, §1/1).¹⁰¹ De uitvoering van het marien ruimtelijk plan wordt toevertrouwd aan de bevoegde ministers, elk voor wat hun bevoegdheden betreft.¹⁰²

6. Het marien ruimtelijk plan (2014)

Het KB MRP bevat vier bijlagen.¹⁰³ Bijlage 1 geeft een ruimtelijke situering van het Belgisch deel van de Noordzee, de fysieke kenmerken en de bestaande milieu- en natuurtoestand, een inventarisatie van de bestaande activiteiten, een overzicht van de ruimtelijke synergie en de mogelijke conflicten, de planning- en beleidscontext. Bijlage 2 bevat de langetermijnvisie, doelstellingen, indicatoren en ruimtelijke beleidskeuzes voor het Belgisch deel van de Noordzee.¹⁰⁴ Bijlage 3 bevat de acties tot uitvoering van het marien ruimtelijk plan en Bijlage 4 het kaartmateriaal van het nieuwe marien ruimtelijk plan. De kaarten in Bijlage 4 zijn indicatief bij gebrek aan duidelijke coördinaten. De exacte coördinaten zijn terug te vinden in het KB MRP zelf. Tenslotte is er nog een Verklaring naar aanleiding van de raadpleging van het publiek over het ontwerp van marien ruimtelijk plan en het milieueffectenrapport.¹⁰⁵

In Bijlage 3 bij het KB MRP worden de acties beschreven die de overheid tot 2020 wenst uit te voeren. Als algemene doestelling wordt de vereenvoudiging en het beter op elkaar afstemmen van de verschillende procedures voor het toelaten van activiteiten in het Belgisch deel van de Noordzee vooropgezet. Het KB MRP beoogt milieu-, economische-, sociale- en veiligheidsdoestellingen te bereiken. De milieudoelstellingen zijn vierledig: 1. het halen van de “*goede milieutoestand*” uit de EU Richtlijn Mariene Strategie (2008/56/EG)¹⁰⁶ en een goede oppervlaktewatertoestand uit de Kaderrichtlijn Water (2000/60/EG); 2. het halen van een “*gunstige staat van instandhouding*” volgens de Habitat¹⁰⁷- en Vogelrichtlijn¹⁰⁸; 3. het

¹⁰⁰ Verklaring naar aanleiding van de raadpleging van het publiek over het ontwerp van marien ruimtelijk plan en het milieueffectenrapport, BS 28 maart 2014.

¹⁰¹ Gewijzigd door art. 51, KB MRP.

¹⁰² Art. 52, KB MRP.

¹⁰³ Zie de bijlagen in BS van 28 maart 2014.

¹⁰⁴ Erratum Bijlage 2, BS van 11 augustus 2014.

¹⁰⁵ BS van 28 maart 2014, 27451.

¹⁰⁶ Zie DG Leefmilieu, *Een mariene strategie voor de Noordzee*, Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu, Brussel, 2012, 32 p.; Belgische Staat, *Initiële Beoordeling voor de Belgische mariene wateren. Kaderrichtlijn Mariene Strategie – Art 8 lid 1a & 1b*, BMM, Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu, Brussel, 2012, 81 p.; Belgische Staat, *Omschrijving van Goede Milieutoestand en vaststelling van Milieudoelen voor de Belgische mariene wateren. Kaderrichtlijn Mariene Strategie – Art 9 & 10*, BMM, Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu, Brussel, 2012, 34 p.

¹⁰⁷ De staat van instandhouding met betrekking tot een habitat is “*de som van de invloeden die op de betrokken habitat en de daar voorkomende typische soorten inwerken en op lange termijn gevolgen kunnen hebben voor de*

uitvoeren van de biodiversiteitstrategie (Aichi targets 2011-2020)¹⁰⁹; 4. het stimuleren van duurzame energie op zee. De economische doelstellingen omvatten: 1. een corridor voor kabels en pijpleidingen; 2. voldoende ontginningzones voor zand en grind; 3. voldoende toegankelijkheid tot visserijgronden; 4. aquacultuur mogelijk maken; 5. hernieuwbare energie; 6. toegankelijkheid en groei van de Belgische havens; 7. beperken van de visserij die gebruik maakt van bodemberoerende technieken; 8. een stopcontact op zee; en 9. een kabelverbinding met Groot-Brittannië. De sociale doelstellingen zijn de vrijwaring van het zeegezicht en de erfgoedwaarde onder water. Als veiligheidsdoelstellingen worden vooropgezet: 1. de veiligheid van het scheepvaartverkeer; 2. de bescherming tegen stormen en zeespiegelstijging; en 3. de optimalisatie van de ruimte voor militaire oefeningen.

6.1. Natuurbescherming op zee

De natuurgebieden op zee beslaan een oppervlakte van ongeveer 1.240 km² op een totale oppervlakte van het Belgisch deel van de Noordzee van 3.455 km², of iets meer dan 1/3.¹¹⁰ De natuurgebieden werden voor het eerst aangeduid door een KB van 2005.¹¹¹ Dit KB tot instelling van speciale beschermingszones en speciale zones voor natuurbehoud in de zeegebieden verplicht de minister bevoegd voor het mariene milieu voor deze gebieden gebruikersovereenkomsten (art. 12) af te sluiten en binnen de 3 jaar na publicatie van dit KB beleidsplannen (art. 14) op te stellen. Het sluiten van gebruikersovereenkomsten en het

natuurlijke verspreiding, de structuur en de functies van die habitat of het voortbestaan op lange termijn van de betrokken typische soorten, hetzij op het Europese grondgebied van de lidstaten waarop het Verdrag van 25 maart 1957 tot oprichting van de Europese Gemeenschap van toepassing is, hetzij op het Belgische grondgebied, hetzij in het natuurlijke verspreidingsgebied van die habitat.” “De staat van instandhouding van een habitat wordt als ‘gunstig’ beschouwd als: a) het natuurlijke verspreidingsgebied van de habitat en de oppervlakte van die habitat binnen dat gebied stabiel zijn of toenemen, en b) de voor behoud op lange termijn nodige specifieke structuur en functies bestaan en in de afzienbare toekomst vermoedelijk zullen blijven bestaan, en c) de staat van instandhouding van de voor die habitat typische soorten gunstig is als omschreven onder b;”: art. 2, 8° 1, KB van 25 oktober 2007 betreffende herstelmaatregelen ingevolge de aanmerkelijke aantasting van het mariene milieu en de terugvordering van de kosten voor de preventieve maatregelen, inperkingsmaatregelen en herstelmaatregelen, BS 9 november 2007.

¹⁰⁸ De staat van instandhouding met betrekking tot een soort is “de som van de invloeden die op de betrokken soort inwerken en die op lange termijn gevolgen kunnen hebben voor de verspreiding en abundantie van de populaties daarvan, hetzij op het Europese grondgebied van de lidstaten waarop het Verdrag van 25 maart 1957 tot oprichting van de Europese Gemeenschap van toepassing is, hetzij op het Belgische grondgebied, hetzij in het natuurlijke verspreidingsgebied van die soort.” “De staat van instandhouding van een soort wordt als ‘gunstig’ beschouwd wanneer: a) uit populatie dynamische gegevens blijkt dat de betrokken soort nog steeds een levensvatbare component is van de natuurlijke habitats waarin hij voorkomt, en dat vermoedelijk op lange termijn zal blijven, en b) het natuurlijke verspreidingsgebied van die soort niet kleiner wordt of binnen afzienbare tijd lijkt te zullen worden, en c) er een voldoende grote habitat bestaat en waarschijnlijk zal blijven bestaan om de populaties van die soort op lange termijn in stand te houden”:

art. 2, 8° 2, KB van 25 oktober 2007 betreffende herstelmaatregelen ingevolge de aanmerkelijke aantasting van het mariene milieu en de terugvordering van de kosten voor de preventieve maatregelen, inperkingsmaatregelen en herstelmaatregelen, BS 9 november 2007.

¹⁰⁹ Zie <https://www.cbd.int/sp/targets/>

¹¹⁰ Bijlage I, KB MRP, p. 42.

¹¹¹ KB van 14 oktober 2005 tot instelling van speciale beschermingszones en speciale zones voor natuurbehoud in de zeegebieden onder de rechtsbevoegdheid van België, BS 31 oktober 2005, zoals gewijzigd door het KB van 5 maart 2006 tot instelling van een gericht marien reservaat in de zeegebieden onder de rechtsbevoegdheid van België, BS 27 maart 2006, gewijzigd door het KB van 16 oktober 2012 tot wijziging van het KB van 14 oktober 2005 tot instelling van speciale beschermingszones en speciale zones voor natuurbehoud in de zeegebieden onder de rechtsbevoegdheid van België, BS 5 november 2012, en gewijzigd door het KB MRP – Erratum, BS 13 juli 2015.

opstellen van beleidsplannen wordt geregeld door een ander KB van 2005.¹¹² In tussentijd werden voor de beschermde gebieden beleidsplannen opgesteld, maar nog geen enkel beheerplan.¹¹³

Het KB van 2005 tot aanduiding van de zones voor natuurbescherming bakende drie speciale beschermingszones voor vogels (SBZ) af op basis van de EU Vogelrichtlijn: SBZ 1 (110,01 km²) ter hoogte van Koksijde en SBZ 2 (144,80 km²) ter hoogte van Oostende als beschermingszones voor de grote stern en de visdief, maar ook voor de fuut en de dwergmeeuw, en SBZ 3: (57,71 km²) ter hoogte van de haven van Zeebrugge als beschermingszone voor de broedkolonie van de dwergstern, en het foerageergebied van de visdief en de grote stern.¹¹⁴ Het KB van 2005 stelde ook twee speciale zones voor natuurbehoud (ZNB) in als habitatgebied op basis van de EU Habitatrichtlijn, zijnde het gebied Trapegeer-Stroombank als type natuurlijke habitat van communautair belang met ondiepe zandbanken (181 km², 25% van de oppervlakte is minder dan zes meter diep) en de Vlakte van de Raan (19, 17 km²). In de zone Trapegeer-Stroombank ligt tevens een beschermd watergebied voor zee-eenden en futen op basis van het Verdrag van Ramsar van 1971.¹¹⁵

Een KB van 16 oktober 2012¹¹⁶ bakent een nieuwe zone voor natuurbehoud af, de Vlaamse Banken genaamd die grenst aan een Frans Natura 2000 gebied. De Vlaamse Banken worden door België als een uitbreiding van het EU-habitatgebied Trapegeer-Stroombank aangemeld.¹¹⁷ Deze zone heeft een oppervlakte van 1.099,939 km² en omvat SBZ1, ongeveer de helft van SBZ 2 en de volledige Trapegeer-Stroombank, die elkaar reeds voordien gedeeltelijk overlapt. Deze afbakening wordt opgeheven in het KB van 2005 en opgenomen in het KB MRP.¹¹⁸ Het KB van 16 oktober 2012 schrapt tevens de Vlakte van de Raan als EU-habitatgebied ten gevolge van een arrest van de Raad van State van 2008, terwijl het voor

¹¹² KB van 14 oktober 2005 betreffende de voorwaarden, sluiting, uitvoering en beëindiging van gebruikersovereenkomsten en het opstellen van beleidsplannen voor de beschermde mariene gebieden in de zeegebieden onder de rechtsbevoegdheid van België, BS 31 oktober 2005; Zie voor de beleidsplannen en gebruikersovereenkomsten: DG5 Leefmilieu, *Beleidsplannen beschermde marien gebieden in het Belgische deel van de Noordzee*, FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu, Brussel, 25 juli 2009, 69 p. (hierna *Beleidsplannen 2009*).

¹¹³ Zie S. DEGRAER, K. HOSTENS, S. PROVOOST, E. STIENEN, J. VANAVERBEKE, H. PIRLET, Natuur en milieu, in H. PIRLET, T. VERLEYE, A.L. LESCRAUWAET, J. MEES (eds), *Compendium voor Kust en Zee 2015. Een geïntegreerd kennisdocument over de socio-economische, ecologische en institutionele aspecten van de kust en zee in Vlaanderen en België*, VLIZ, Oostende, 2015, 71, op <http://www.compendiumkustenzee.be/nl/publicaties>; Zie voor een kritische reflectie over deze gebruikersovereenkomsten en een pleidooi voor een beheerplan: H. SCHOUKENS en A. CLIQUET, Hercules@sea: 10 werken voor een betere juridische bescherming van waardevolle natuurgebieden in het Belgische deel van de Noordzee, *TMR*, 2012, 520-521

¹¹⁴ Zie over deze soorten en andere belangrijke soorten en habitats: *Beleidsplannen 2009*, 7-19; DG Leefmilieu, *Belgische Noordzee – Levend Water! Biodiversiteit en Natura 2000 in het Belgische deel van de Noordzee*, FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu, Brussel, 2012, 40 p.

¹¹⁵ Zie voor het Verdrag van Ramsar: F. MAES, A. CLIQUET, *Internationaal en nationaal recht inzake de bescherming van de Noordzee*, Deurne, Story-Scientia, 1997, 570-572; G. VAN HOORICK, *Internationaal en Europees natuurbehoudsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 1997, 83-98.

¹¹⁶ KB van 16 oktober 2012 tot wijziging van het KB van 14 oktober 2005, BS 5 november 2012.

¹¹⁷ Zie voor de habitattypes en soorten in de Belgische Natura 2000 gebieden op zee: DG Leefmilieu, *Belgische Noordzee – Levend Water! Biodiversiteit en Natura 2000 in het Belgische deel van de Noordzee*, FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu, Brussel, 2012, 31-33.

¹¹⁸ Art. 41 KB MRP. De coördinaten van de zone Trapegeer-Stroombank vinden we terug in art. 7, §3 van het KB MRP.

de EU Commissie nog steeds een gebied van communautair belang (SCI) is wegens de vroegere aanmelding als habitatgebied onder de Habitatrichtlijn.¹¹⁹

In 2006 werd een gericht marien reservaat ingesteld ten oosten van de haven van Zeebrugge aansluitend op het Vlaamse reservaat op het strand van Knokke-Heist (Baai van Heist) en in SBZ 3.¹²⁰ SBZ 3 werd ingeperkt (50,95 km²), wat erop neerkomt dat de SBZ 3 niet meer aansluit op de oostelijke strekdam van de haven van Zeebrugge maar dat dit gebied wordt ingevuld door het marien reservaat (6,76 km²) van het type intertidaal zandstrand en ondiepe zee die een fysisch en ecologisch geheel vormen. Het gericht marien reservaat maakt formeel geen deel uit van het EU netwerk van beschermde gebieden.¹²¹ Het Vlaamse strandreservaat van de Baai van Heist waarop het marien reservaat aansluit, is een Habitatrichtlijngebied en een Vogelrichtlijngebied.¹²²

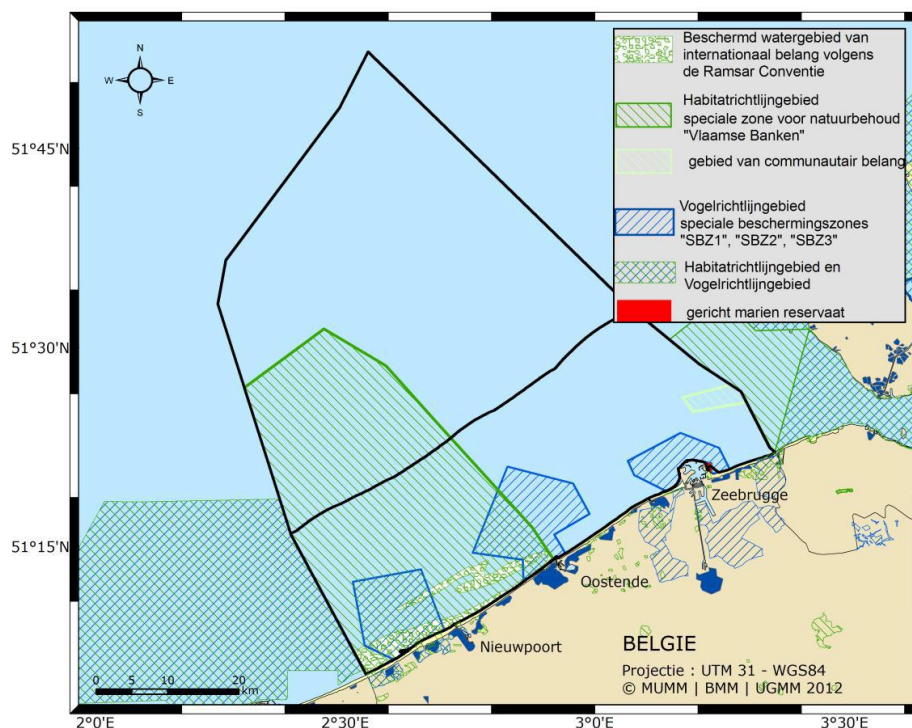


Fig. 1 EU-Vogelrichtlijn en EU-Habitatgebieden. Bron: Belgische Staat, *Initiële Beoordeling voor de Belgische mariene wateren. Kaderrichtlijn Mariene Strategie – Art 8 lid 1a & 1b*, BMM, Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu, Brussel, 2012, 26.

¹¹⁹ Zie hierover uitgebreid: H. SCHOUKENS, A. CLIQUET en F. MAES, Wind Farm Development in the Belgian Part of the North Sea: A Policy Odyssey without Precedent, *Zeitschrift für Europäisches Umwelt- und Planungsrecht*, 2012, 304-312; H. SCHOUKENS, A. CLIQUET en F. MAES, Conflicting Interests between Offshore Wind Farm Development and the Designation of a Natura 2000 Site: riding a Belgian policy roller coaster?, in H. von NORDHEIM, K. MACHNER and K. WOLLNY-GOERKE (Eds.), *Progress in Marine Conservation in Europe 2012*, *BfN-Skripten* 339, 2013, 149-166.

¹²⁰ KB van 5 maart 2006 tot instelling van een gericht marien reservaat in de zeegebieden onder de rechtsbevoegdheid van België en tot wijziging van het KB van 14 oktober 2005 tot instelling van speciale beschermingszones en speciale zones voor natuurbehoud in de zeegebieden onder de rechtsbevoegdheid van België, *BS* 27 maart 2006.

¹²¹ *Beleidsplannen 2009*, 4.

¹²² *Beleidsplannen 2009*, 19.

De coördinaten van de EU-Vogelrichtlijngebieden (SBZ's) in artikel 2 van het KB van 2005 werden vervangen door de coördinaten uit het KB MRP, maar nu in projectie WGS 84.¹²³ In sé zijn er geen wijzigingen aan de grenzen van de betrokken beschermingszones voor vogels. De volgende instandhoudingsdoelstellingen zijn voor deze zones van toepassing: 1. de bescherming en de instandhouding van biotopen en leefgebieden van de beschermde vogelsoorten; 2. het in standhouden of brengen van een voldoende variatie en omvang van de betrokken leefgebieden; 3. de instandhouding of de beschermde vogelsoorten tot een niveau brengen dat voldoet aan de ecologische, wetenschappelijk en culturele eisen, maar waarbij ook rekening wordt gehouden met de economische en recreatieve eisen (art. 3, KB 2005).

In de SBZ's kan de Koning onder artikel 8, §3 van de Wet MM activiteiten geheel of gedeeltelijk verbieden, met uitzondering van: 1. de scheepvaart, waarbij de bepalingen van het Zeerechtverdrag moeten worden gerespecteerd, maar niettemin wel de mogelijkheid bestaat om routeringsmaatregelen te treffen onder artikel 20 van de Wet MM; 2. de activiteiten die onder de bevoegdheid vallen van het Vlaams Gewest onder de artikelen 6, §1, V.1° (zeeverij) en 6, §1, X, laatste lid, van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen; en 3. militaire activiteiten, waarbij wel geacht wordt inspanningen te leveren om schade en milieuverstoring te voorkomen tenzij deze het inzetten en het paraat stellen van de krijgsmacht in het gedrang kan brengen. Om die reden wordt er voorzien in overleg met de militaire overheid (art. 7, §4, Wet MM).

Concreet zijn in de SBZ's voor vogels de volgende activiteiten verboden: burgerlijke bouwkunde, industriële activiteiten en activiteiten van publicitaire en commerciële ondernemingen (art. 7, §5, KB MRP). Maricultuur wordt door de administratie gezien als een industriële activiteit en is niet toegelaten in de beschermde gebieden. In SBZ 1 en SBZ 2 komen daar in de periode van 1 december tot en met 15 maart de volgende verbodsbepalingen bij: 1. het oefenen met helikopters op een hoogte van minder dan 500 voet; 2. de doorvaart van hoge snelheidsvaartuigen, hoewel in uitzonderlijke omstandigheden hiervan kan worden afgeweken; en 3. de watersportwedstrijden (art. 7, §6 KB MRP). Voor militaire schietoefeningen in deze gebieden zijn er geen expliciete verbodsbepalingen, maar kunnen deze worden beperkt of uitgesteld in overleg met de minister van de defensie (art. 7, §7 KB MRP). In tegenstelling tot het KB van 2005, laat het KB MRP wel toe dat de bouw van een energie-atol mogelijk is voor zover er actieve natuurbeheersmaatregelen voor de te beschermen vogels worden ontwikkeld en uiteraard enkel binnen de zones voorbestemd voor energieopslag (art.7, § 5; 8, §6 KB MRP).¹²⁴ Uit het KB MRP en deze laatste toevoeging kan worden afgeleid dat het niet de bedoeling is om windmolenparken toe te laten in de SBZ's.

Plannen of projecten die geen verband hebben met het beheer van het gebied maar wel significante gevolgen kunnen hebben, worden onderworpen aan de "passende beoordeling" van deze gevolgen (art. 6, KB van 2005)¹²⁵ volgens de procedure en de regels van de

¹²³ Art. 7, § 4, KB MRP, te lezen volgens het KB van 20 maart 2014 tot vaststelling van het marien ruimtelijk plan – Erratum, BS 13 juli 2015.

¹²⁴ "Hiermee wordt expliciet de noodzaak verwoord om de natuurbeheersmaatregelen die moeten genomen worden in artikel 8 te koppelen aan de te beschermen soorten van de betreffende SBZ. Dit is een bijkomende voorwaarde om een energie- atol te kunnen aanleggen en een extra natuurbeschermingsmaatregel voor het vogelrichtlijngebied.": Verklaring naar aanleiding van de raadpleging van het publiek over het ontwerp van marien ruimtelijk plan en het milieueffectenrapport, BS 28 maart 2014.

¹²⁵ "Art. 6. §1. In de speciale beschermingszones wordt voor elk plan of project dat niet direct verband houdt met of nodig is voor het beheer van het gebied, maar afzonderlijk of in combinatie met andere plannen of projecten

milieueffectenbeoordeling uit het KB van 9 september 2003.¹²⁶ Het KB MRP herneemt de verboden activiteiten uit het KB van 2005, maar voegt eraan toe “voor zover deze niet onderworpen zijn aan een passende beoordeling”.¹²⁷ Een passende beoordeling betekent: “een beoordeling van de gevolgen op de speciale zone voor natuurbehoud of op de speciale beschermingszone voor vogels, rekening houdend met de gebiedsspecifieke instandhoudingsdoelstellingen” (art. 1.14°, KB MRP). Het artikel 6 (SBZ’s) en 11 (speciale zones voor natuurbehoud) van het KB van 2005 volgt quasi letterlijk de verplichting die voortspuit uit artikel 6.3 en 6.4 van de Habitatrictlijn. De beoordeling moet rekening houden met instandhoudingsdoelstellingen van het betrokken gebied. Op basis van de conclusies van de MER, kan de minister slechts de toestemming voor het project geven nadat hij de zekerheid kreeg dat het plan of het project de natuurlijke kenmerken van het gebied niet zal aantasten (art. 6, §3; art. 11, §3 KB 2005). Bij een negatieve beoordeling van de gevolgen van het project of het plan heeft de minister nog de mogelijkheid tot een afwijking indien “bij ontstentenis van alternatieve oplossingen, om dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard” het plan of project toch moet worden gerealiseerd. Dit kan pas nadat er zekerheid is dat “alle nodige compenserende maatregelen worden genomen om te waarborgen dat de algehele samenhang van het Natura 2000-netwerk, zoals ingesteld bij de habitatrictlijn, bewaard blijft”. In dit geval stelt de minister de Europese Commissie op de hoogte van de genomen compenserende maatregelen. (art. 6, § 4; 11, § 4 KB 2005).¹²⁸

Schoukens en Cliquet merken op dat een passende beoordeling zonder grond is indien bepaalde activiteiten volgens artikel 8, §1 (gerichte of integrale mariene reservaten) of 8, §3 (SBZ en speciale zones voor natuurbehoud) van de Wet MM niet kunnen worden beperkt of verboden.¹²⁹ Het betreft hier de activiteiten die ofwel tot de bevoegdheid van het Vlaamse Gewest behoren op basis van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 (zoals zeevisserij, kustverdediging, baggerwerken¹³⁰) en de scheepvaart waarbij rekening moet worden gehouden met de verplichtingen uit het Zeerechtverdrag¹³¹.

Ten aanzien van de scheepvaart kunnen wel bepaalde beperkende maatregelen worden getroffen¹³², zoals routeringsmaatregelen (art. 20, Wet MM) en het instellen van “te vermijden gebieden”, waarbij een onderscheid kan worden gemaakt tussen schepen onder de Belgische vlag en schepen onder vreemde vlag. Bij het instellen van een te vermijden gebied in de Belgi-

significante gevolgen kan hebben voor zo’n gebied, een passende beoordeling gemaakt van de gevolgen voor het gebied ... “.

¹²⁶ BS, 17 september 2003. Het betreft activiteiten, anders dan de lijst met activiteiten die worden beschouwd een gering nadeel op te leveren voor het mariene milieu en waarvoor kan worden gewerkt met een modelformulier in plaats van de volledige MER procedure.

¹²⁷ Art. 7, § 5, KB MRP.

¹²⁸ Zie voor een passende beoordeling en negatieve gevolgen: compensatie of mitiagatie: H. SCHOUKENS, Proactief natuurbeleid na Briels: Quo vadis artikel 6, lid 3 habitatrictlijn, *TMR* 2014/5, 403-423.

¹²⁹ H. SCHOUKENS en A. CLIQUET, Hercules@sea: 10 werken voor een betere juridische bescherming van waardevolle natuurgebieden in het Belgische deel van de Noordzee, *TMR*, 2012, 517- 519; A. CLIQUET, Mariene beschermde gebieden: een druppel in de oceaan, in A. CLIQUET en F. MAES (eds.), *Recht door zee. Hedendaags internationaal zee- en maritiem recht. Liber amicorum Eddy Somers*, Antwerpen-Apeldoorn, Maklu, 2015, 109-110.

¹³⁰ Zie voor baggerwerken op zee: <http://www.maritiemetoegang.be/baggerwerken-noordzeekust>.

¹³¹ Verdrag van de Verenigde naties inzake het recht van de zee, opgemaakt te Montego Bay op 10 december 1982, goedkeuringswet van 18 juni 1988, BS 16 september 1999.

¹³² A. CLIQUET, Gevolgen van natuurbehoud in de zeegebieden voor de scheepvaart, in E. VAN HOOYDONK, *Zeeverontreiniging: preventie, bestrijding en aansprakelijkheid*, Antwerpen, Maklu, 2004, 213-250.

sche territoriale zee moet worden rekening gehouden met het recht van onschuldige doorvaart voor vreemde schepen (art. 20, § 2) en met het algemeen beginsel dat de veiligheid van de scheepvaart hierdoor niet in het gedrang wordt gebracht (bv. een te vermijden gebied in een verkeersscheidingsstelsel is niet mogelijk).¹³³ Schepen onder Belgische vlag kunnen zich niet beroepen op het recht van onschuldige doorvaart in de Belgische zeegebieden. Artikel 9, §1 van het KB MRP heeft als uitgangspunt dat de scheepvaart overal is toegelaten, behoudens de gevallen waar er een verbod is of waar beperkende voorwaarden gelden. Deze hebben overwegend te maken met de veiligheid van de scheepvaart en het voorkomen van accidentele verontreiniging.

Andere activiteiten die niet kunnen worden beperkt of verboden door de Wet MM zijn toezicht en controle op de beschermde gebieden, alsook monitoring en wetenschappelijk onderzoek door, in opdracht of met toestemming van de overheid. Dat deze laatste activiteiten niet worden beperkt of verboden lijkt de evidentie zelf aangezien deze activiteiten noodzakelijk zijn om de aanwezige natuurwaarden en de kwaliteit van het mariene milieu op te volgen en om te bepalen welke behouds-, beheers- en herstelmaatregelen nodig zijn, evenals voor het opvolgen van de impact van deze maatregelen.

Rest dan nog de zeevisserij en baggerwerken waarvan men bij het baggeren zelf redelijkerwijze kan aannemen dat deze een geringe impact hebben op het leefgebied van de beschermde vogelsoorten¹³⁴, in tegenstelling tot de grote impact van de bodemversturende visserij op de sedimenten en de zeebodem van de habitatgebieden van bepaalde vogelsoorten en op bepaalde zeezoogdieren.¹³⁵ In de aanhef van het KB van 2005 wordt erop gewezen dat erin de SBZ's al lang vaargeulen worden gebaggerd, baggerspecie wordt gestort en kabels worden gelegd zonder dat dit de instandhouding van de betrokken vogelsoorten in het gedrang bracht. Deze activiteiten vormen geen bedreiging voor de instandhoudingsdoelstellingen van de SBZ's, wat wordt bevestigd in de MRP-MER.¹³⁶ Verder moet er bij het baggeren van de toegangsheuvels tot de havens van Oostende en Zeebrugge, die respectievelijk in SBZ 2 en SBZ 3 liggen, ook rekening worden gehouden met de internationale verplichting om de veiligheid van de scheepvaart te verzekeren.¹³⁷

Voor het marien reservaat in de baai van Heist worden specifieke instandhoudingsmaatregelen bepaald (art. 3, KB 2006) en wordt een ruimere bescherming geboden door middel van een aangepast beheer (art. 6, KB 2006), maar worden tevens gebruikersovereenkomsten in het vooruitzicht gesteld (art. 8*bis*, Wet MM). De artikelen 2 (afbakening gebied) en 5 (verboden activiteiten) van het KB van 2006 worden opgeheven¹³⁸ en vervangen door de artikel 7, §8 en §9 van het KB MRP. In wezen neemt de KB MRP deze verboden activiteiten zonder wijzigingen opnieuw op in artikel 7, §9. In het mariene reservaat zijn alle activiteiten verboden, met uitzondering van het leggen en het onderhoud van kabels

¹³³ Zie Memorie van Toelichting bij de Wet MM. Beschermde mariene gebieden, geheel of gedeeltelijk gelegen in de exclusieve economische zone, kunnen slechts als een te vermijden gebied worden afgedwongen indien het te vermijden gebied als dusdanig door de Internationale Maritieme Organisatie is aanvaard (art. 20, §3).

¹³⁴ *Beleidsplannen 2009*, 23.

¹³⁵ *Beleidsplannen 2009*, 28-29.

¹³⁶ ARCADIS, noot 94, 63.

¹³⁷ Art. 225, Zeerechtverdrag: “*Bij de uitoefening ingevolge dit Verdrag van hun bevoegdheden tot handhaving van de bepalingen ten aanzien van vreemde schepen, mogen de Staten niet de veiligheid van de scheepvaart in gevaar brengen of anderszins een gevaar scheppen voor een schip of het naar een onveilige haven of ankerplaats brengen of het mariene milieu aan een onredelijk risico blootstellen.*”

¹³⁸ Artt. 43 en 44, KB MRP.

en pijpleidingen, het graven van sleuven en het ophopen van de zeebodem, en de activiteiten die onder het toepassingsgebied van de gebruikersovereenkomsten vallen, zoals bedoeld in artikel 8bis, Wet MM. Bijkomend worden de activiteiten die een passende beoordeling doorlopen hebben, toegevoegd.

In de Trapegeer-Stroombank zone zijn activiteiten van burgerlijke bouwkunde, industriële activiteiten, activiteiten van publicitaire en commerciële ondernemingen verboden, evenals het storten van baggerspecie en inerte materialen van natuurlijke oorsprong (bv. rotsblokken).¹³⁹ Het KB MRP schrapt de coördinaten in art. 8 van het KB van 2005, en neemt de voornoemde verbodsbepalingen voor de zone Trapegeer-Stroombank over en voegt eraan toe “voor zover deze activiteiten niet onderworpen zijn aan een passende beoordeling” (art. 7, §3). Het doel van de passende beoordeling, zoals voorzien in art. 11 van het KB van 2005 blijft ongewijzigd, evenals de MER-verplichting en de afwijking op basis van “dwingende redenen van groot openbaar belang” met compensatie.

De Vlaamse Banken zijn een Habitatrictlijngebied en kregen een beschermde status op basis van het habitattype “permanent met zeewater van geringe diepte overstroomde zandbanken en riffen” en voor de in het KB MRP opgesomde speciën van soorten (art. 7, §2).¹⁴⁰ Het KB van 2012 voorzag geen maatregelen, maar mandateerde de Koning om beschermingsmaatregelen te nemen. Het KB MRP voorziet geen verbodsbepalingen ter bescherming van de habitats van de Vlaamse banken buiten de zone Trapegeer-Stroombank. In dit gebied kunnen activiteiten plaatsvinden die een passende beoordeling hebben doorlopen, voor zover deze activiteiten aan deze procedure zijn onderworpen, of niet op een andere wijze worden beperkt of verboden (art. 7, §2, KB MRP). De instandhoudingsdoelstellingen en de toetsing ervan wordt beschreven in de MER-MRP. Zo tasten de boomkorvisserij, de zand- en grindextractie, het baggeren en het storten van baggerspecie de ecologische integriteit van het zandbanecosysteem aan.¹⁴¹

De bescherming van het cultureel erfgoed onder water, zoals landschappen en scheepswrakken die naast de culturele erfgoedwaarde mogelijks ook belangrijk zijn als habitat voor fauna en flora, worden ruimtelijk niet aangeduid. Het belang van sommige wrakken als habitat wordt wel erkend, en het beschermen in het kader van natuurbescherming wordt onderschreven¹⁴², maar er worden geen locaties met dit oogmerk aangeduid. Voor de bescherming van het cultureel erfgoed onder water heeft België wel het UNESCO Verdrag geratificeerd¹⁴³ en nieuwe uitvoeringswetgeving uitgevaardigd.¹⁴⁴

¹³⁹ Art. 10 KB van 2005, vervangen door art. 2, KB 2012 en uiteindelijk opgeheven door art. 42 KB MRP.

¹⁴⁰ Waaronder de grote stern en dwergstern, de visdief, meeuwen, zee-eenden, grijze en gewone zeehond, bruinvis en een vissoort *Alosa fallax* die terug te vinden is op de IUCN rode lijst van bedreigde diersoorten; Zie lijst op <http://www.iucnredlist.org/>; Zie voor de habitats en soorten die een specifieke bescherming vereisen: ARCADIS op noot 94, 175-181.

¹⁴¹ ARCADIS op noot 94, 176.

¹⁴² Bijlage 2 bij het KB MRP, BS 28 maart 2014, 27183.

¹⁴³ Wet van 6 juli 2013 houdende instemming met het Verdrag ter bescherming van het cultureel erfgoed onder water, aangenomen te Parijs op 2 november 2001, BS 25 oktober 2013 (Ed.2).

¹⁴⁴ Wet van 4 april 2014 betreffende de bescherming van het cultureel erfgoed onder water, BS 1 juni 2014; Zie over het verdrag en de wet: T. DERUDDER, The Belgian Legislation on the Protection of Underwater Cultural Heritage. Implementing the UNESCO 2001 Convention, *SKYLLIS*, 2014, 143-158; T. DERUDDER, Protecting underwater cultural heritage in the Belgian part of the North Sea: A recent (r)evolution?, in J. DE BRUYNE, M. de POTTER de ten BROECK, I. VAN HIEL, *Policy within and through law: Proceedings of the 2014 ACCA-Conference*, Maklu, Antwerpen, 2015, 87-106.

6.2 Natuurbehoud en zeevisserij

De Belgische vissersvloot was in 2014 goed voor 0,1% van de Europese vloot, met een vangst die in 2013 0,2% van het Europese totaal bedroeg. Het aantal Belgische vissersvaartuigen gaat gestaag achteruit (van 457 in 1950 tot 79 vaartuigen in 2014). Ondanks deze achteruitgang wordt deze evolutie gekenmerkt door een eerder stabiel tot licht dalend motorvermogen. Dit wordt verklaard door grotere vaartuigen binnen de sector van de boomkorvisserij, die een sterk bodemberoerende visserijmethode is waarvan meer dan 90% van de Belgische vissersvloot gebruik maakt. De grote vaartuigen met een motorvermogen van meer dan 221 kW vissen echter overwegend buiten het Belgisch deel van de Noordzee.

Vernieuwend in het KB MRP is de aanduiding van vier zones in het gebied Vlaamse Banken waar beperkingen kunnen worden opgelegd aan bepaalde visserijtechnieken ter bescherming van de bodemintegriteit en met het doel tot een goede milieutoestand te komen (art. 6, §1, KB MRP). In zone 1, in het gebied Trapegeer-Stroombank vanaf de Frans-Belgische grens tot voorbij Nieuwpoort, kan de bestaande kustvisserij¹⁴⁵ blijven vissen mits het gebruiken van rolstoffen op het vistuig en is voor de garnalvisserij het gebruik van de zeeflappen verplicht. Bestaande vaartuigen kunnen worden vervangen door nieuwe vaartuigen die enkel mogen vissen door gebruik te maken van niet-bodemberoerende technieken. Zone 1 ligt in de 4,5 zeemijlzone langs de kust waarin het verboden is te vissen met vaartuigen boven de 70 BT (art. 6, §3, KB MP). Deze 4,5 zeemijlzone is een zeewaartse uitbreiding van het Besluit van de Vlaamse Regering van 2002¹⁴⁶, waarin eenzelfde verbodsbepaling was te vinden tot 3 zeemijl te rekenen vanaf de basislijn. Het betreft hier het kustvisserssegment, m.n. vissersvaartuigen met een motor vermogen van 221 kW of minder, een tonnenmaat van hoogstens 70 bruto ton (BT) en die zeereizen ondernemen van maximaal 48u met een Belgische haven als begin- en eindpunt.¹⁴⁷ In zone 2, ongeveer tussen Nieuwpoort en Oostende vertrekkende vanaf de 4,5 zeemijllijn verder in zee, mogen de bestaande visserijtechnieken nog gedurende 3 jaar worden toegepast als overgang naar de verplichting om geen bodemberoerende visserijtechnieken te gebruiken. Het uittesten van alternatieve bodemberoerende technieken blijft er mogelijk. In zone 3, die het verst van de kust is gelegen in de exclusieve economische zone ter hoogte van de Westhinderbanken, worden enkel niet-bodemberoerende technieken toegelaten. In deze zone worden de strengste visserijbeperkingen van toepassing. In zone 4, eveneens aan de Westhinderbanken aansluitend op zone 3, mogen enkel niet- bodemberoerende technieken worden gebruikt of het testen van alternatieve bodemberoerende technieken. Zone 2 en 4 zijn bijgevolg voorbehouden voor het uittesten van nieuwe visserijtechnieken met een geringere impact op het bodemleven.

¹⁴⁵ Zie voor de bedoelde bestaande kustvisserij: Bijlage 2 bij het KB MRP, BS 28 maart 2014, 27169.

¹⁴⁶ Besluit van de Vlaamse Regering van 13 december 2002 tot wijziging van het KB van 14 augustus 1989 tot vaststelling van aanvullende nationale maatregelen voor de instandhouding en het beheer van de visbestanden en voor controle op de visserijactiviteiten, BS 13 januari 2003.

¹⁴⁷ Art. 1, 8° Besluit van de Vlaamse Regering tot instelling van een visvergunning en houdende tijdelijke maatregelen voor de uitvoering van de communautaire regeling inzake de instandhouding en de duurzame exploitatie van de visbestanden, BS 23 januari 2006, en van 24u naar 48u gebracht door het Ministerieel besluit van 16 maart 2012 tot uitvoering van het Besluit van de Vlaamse Regering tot instelling van een visvergunning en houdende tijdelijke maatregelen voor de uitvoering van de communautaire regeling inzake de instandhouding en de duurzame exploitatie van de visbestanden, wat betreft het kustvisserssegment en de opdeling van bestaand visvergunningen, BS 19 april 2012.



Fig. 2 De Vlaamse Banken en zones met visserijbeperkingen. Bron: M. VAN DE VELDE, M. RABAUT, CH. HERMAN en STEVEN VANDERNBORRE (red.), *Er beweegt wat op zee ... Een marien ruimtelijk plan voor onze Noordzee*, Brussel, FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu, 2014, 13.

Om de voorziene maatregelen uit het KB MRP afdwingbaar te maken ten aanzien van buitenlandse vissersvaartuigen is een goedkeuring van de EU Commissie en de betrokken lidstaten vereist, m.n. de lidstaten die ook visserijbelangen hebben in het gebied, en dit op basis van wetenschappelijk bewijs waarom deze maatregelen noodzakelijk zijn en op welke wijze deze maatregelen afgedwongen kunnen worden. Professionele zeevisserij is immers een exclusieve bevoegdheid van de EU en komt regelmatig in spanning wanneer EU-lidstaten visserijbeperkingen willen opleggen in het kader van hun plicht tot natuurbehoud, zoals o.m. de Habitatrichtlijn vooropzet.¹⁴⁸ Visserijrechten in de gebieden onder jurisdictie van de EU-lidstaten zijn sinds decennia opgenomen in visserijverordeningen die rekening houden met de historische visserijrechten. Momenteel is dit Verordening 1380/2013 (Visserijverordening).¹⁴⁹ In de zone van 12 zeemijl gerekend vanaf de basislijn kunnen de lidstaten tot en met 31 december 2022 de visserij beperken tot de vissersvaartuigen die van oudsher in deze wateren

¹⁴⁸ Zie voor een discussie of EU lidstaten beperkende visserijmaatregelen kunnen nemen op basis van hun verplichtingen tot natuurbescherming (Habitatrichtlijn, Kaderrichtlijn Mariene Strategie), dan wel louter op basis van de exclusieve visserijbevoegdheid van de EU: H. SCHOUKENS, De regulering van boomkorvisserij in de Belgische mariene beschermde gebieden: verstrikt in een web van bevoegdheidsvraagstukken, *Tijdschrift voor Bestuurswetenschappen en Publiekrecht (TBP)*, 2013, 180-188.

¹⁴⁹ Verordening (EU) Nr. 1380/2013 van het Europees Parlement en de Raad van 11 december 2013 inzake het gemeenschappelijk visserijbeleid, tot wijziging van Verordeningen (EG) nr. 1954/2003 en (EG) nr. 1224/2009 van de Raad en tot intrekking van Verordening (EG) nr. 2371/2002 en (EG) nr. 639/2004 van de Raad en Besluit 2004/585/EG van de Raad, *Pb.L.* 354, 28 december 2013, 22 (hierna *Visserijverordening*).

vissen (art. 5.2).¹⁵⁰ Voor de Belgische territoriale zee betekent dit dat Nederlandse vissersvaartuigen het recht hebben op alle soorten te vissen in de zone van 3 tot 12 zeemijl, terwijl Franse vissersvaartuigen in de territoriale zee mogen vissen op Haring.¹⁵¹ Hier stelt zich het probleem van afdwaling bij de uitbreiding van de visserijbeperkingen langs de kust van 3 tot 4,5 zeemijl ten aanzien van Nederlandse en Franse vissersvaartuigen en de technische maatregelen in zone 1. Zone 2 ligt in de territoriale zee; zone 3 en 4 liggen voorbij de territoriale zee, in de exclusieve economische zone.

In principe is de professionele visserij in de Belgische exclusieve economische zone vrij voor EU-vissersvaartuigen¹⁵², uiteraard mits naleving van de EU-visserijregelgeving, waaronder vangstbeperkingen, minimum maaswijdte, tijdelijk gesloten visgronden, beperkingen in visdagen, gebruik van selectief vistuig, ...).¹⁵³ Bij de toewijzing van vangstmogelijkheden (art. 16) worden aan de EU-lidstaten vangstbeperkingen (quota's) opgelegd.¹⁵⁴ Dit is de "total allowable catch" of TAC's voor bepaalde vissoorten in bepaalde visgebieden. Quota's kunnen tussen landen worden geruild.¹⁵⁵ De Visserijverordening roept de lidstaten op, in de zin van "trachten", om binnen het kader van de toegewezen vangstmogelijkheden, de vissersvaartuigen te stimuleren die zijn uitgerust met selectief vistuig of die gebruik maken van minder milieubelastende visserijtechnieken, waaronder deze die minder schade veroorzaken aan de habitats (art. 17).

De Visserijverordening voorziet ook de mogelijkheid tot het in stand houden van de aanwezige visbestanden door instandhoudingsmaatregelen uitgevaardigd door een EU-lidstaat die uitsluitend van toepassing zijn op de vissersvaartuigen onder diens vlag, ongeacht waar ze vissen in de Uniewateren (art. 19.1).¹⁵⁶ Dit kan uiteraard in de eigen mariene rechtsgebieden, maar ook in deze van andere EU-lidstaten. In dit geval moeten de betrokken lidstaten in

¹⁵⁰ Eenzelfde bepaling is terug te vinden in artikel 17 van de oude Verordening (EG) nr. 2371/2002.

¹⁵¹ Bijlage I, *Visserijverordening*, 52.

¹⁵² Hierbij moet een nuance worden gemaakt. Zo werden aan Spaanse vissers geen vangstmogelijkheden in de Noordzee toegekend in navolging op de Spaanse toetredingsakte tot de EU, tot zolang de Raad niet expliciet vangstquota toekent aan Spaanse vissersvaartuigen in de Noordzee (Zie Arrest van het Europees Hof van Justitie van 30 maart in de gevoegde zaken C-87/03 en C-100/03, Koninkrijk Spanje tegen de Raad van de Europese Unie voor het onderscheid tussen toegang tot de visgronden en het niet-verlenen van vangstmogelijkheden in de Noordzee aan Spanje). Spaanse vissers hebben in 2016 toegang gekregen tot een beperkte vangst Blauwe wijting, Groenlandse heilbot en Horsmakreel in de Noordzee (Verordening (EU) 2016/72, *Pb. L.* 22 van 28 januari 2016, 56, 75 en 84). Ook Portugal kreeg een beperkt quotum Blauwe wijting en Horsmakreel. De quota Blauwe wijting mag echter worden overgedragen naar andere visgronden; de quota Horsmakreel en Groenlandse heilbot kan worden geruild met een andere lidstaat (art. 16, §8). In de praktijk komt dit erop neer dat er geen Spaanse en Portugese vissers actief zijn in de Noordzee.

¹⁵³ Zie voor een bevattelijk overzicht van quotamaatregelen in 2016: De Rederscentrale, *Informatieblad van de Rederscentrale*, Oostende, januari 2016, 24-26.

¹⁵⁴ Zie Verordening (EU) 2015/104 van de Raad van 19 januari 2015 tot vaststelling, voor 2015, van de vangstmogelijkheden voor sommige visbestanden en groepen visbestanden welke in de wateren van de Unie en, voor vaartuigen van de Unie, in bepaalde wateren buiten de Unie van toepassing zijn, tot wijziging van Verordening (EU) nr. 43/2014 en tot intrekking van Verordening (EU) nr. 779/2014, *Pb. L.* 22/1 van 28 januari 2015, zoals gewijzigd door Verordening (EU) 2016/72 van de Raad van 22 januari 2016 tot vaststelling, voor 2016, van de vangstmogelijkheden voor sommige visbestanden en groepen visbestanden in de Uniewateren en, voor vissersvaartuigen van de Unie, in bepaalde wateren buiten de Unie van toepassing zijn, en tot wijziging van Verordening (EU) 2015/104, *Pb. L.* 22/1 van 28 januari 2016.

¹⁵⁵ Zie als voorbeeld van quotaruilen in 2015 waarbij België betrokken is: De Rederscentrale, *Informatieblad van de Rederscentrale*, Oostende, september 2015, 15 en november 2015, 15.

¹⁵⁶ Art. 19, Visserijverordening breidt het toepassingsgebied van het vroegere artikel 10 van Verordening (EG) nr. 2371/2002 uit naar alle Uniewateren, daar waar artikel 10 van de oude verordening beperkt was tot de wateren onder de soevereiniteit of jurisdictie van de EU-lidstaat die deze maatregelen trof.

kennis worden gesteld van de genomen maatregelen met het oog op de controle erop (art. 19.2). Deze maatregelen hebben enkel betrekking op de visbestanden, maar kunnen eventueel een indirect effect hebben op de habitatbescherming.

Een lidstaat kan binnen zijn territoriale zee van 12 zeemijl ook niet-discriminerende maatregelen treffen om naast de instandhouding en het beheer van de visbestanden ook de staat van instandhouding van mariene ecosystemen te handhaven of te verbeteren (art. 20). Daar waar artikel 19 louter het beheer van de visbestanden op het oog heeft, heeft artikel 20 een ruimer doel voor ogen, m.n. ook de instandhouding van het mariene ecosysteem, op voorwaarde dat de Unie geen maatregelen heeft vastgesteld die specifiek zijn gericht op de instandhouding en het beheer in de territoriale zee van de lidstaat die maatregelen neemt. Belangrijke voorwaarde is dat de maatregelen die van toepassing zijn op Unievissersvaartuigen uit andere lidstaten geen aanleiding geeft tot vlagdiscriminatie en er voorafgaand overleg plaats vindt met de andere betrokken lidstaten en de Commissie (art. 20.2). Ten slotte moeten de maatregelen verenigbaar zijn met de doelstellingen in artikel 2 van de Visserijverordening en op zijn minst even stringent zijn als de maatregelen op grond van het Unierecht. Nederland voorziet nieuwe beheersmaatregelen in het Natura 2000 gebied van de Voordelta op basis van artikel 20.¹⁵⁷

De Visserijverordening is evenwel geen milieubeschermingsverordening in de algemene betekenis van het woord. De voorzorgsbenadering is gericht op een maximale duurzame opbrengst van de te vangen vispopulaties (art. 2.2). Niettemin heeft het gemeenschappelijk visserijbeleid ook tot doel de negatieve gevolgen van visserijactiviteiten voor het mariene ecosysteem tot een minimum te beperken door gebruik te maken van de ecosysteem gerichte benadering (art. 2.3). Deze benadering impliceert “het gebruik van natuurlijke rijkdommen te beheren met behoud van zowel de biologische rijkdom als de biologische processen die nodig zijn voor de bescherming van de samenstelling, structuur en werking van de habitats van de betrokken ecosystemen” (art. 4.1.9). Meer specifiek moet dit visserijbeleid bijdragen tot de coherentie met de milieuwetgeving van de Unie – meer bepaald de in de Kaderrichtlijn Mariene Strategie bedoelde doelstelling om uiterlijk in 2020 een goede milieutoestand te bereiken en met de overige beleidsmaatregelen van de Unie (art. 2.5j).

Artikel 7 van de Visserijverordening somt een reeks instandhoudingsmaatregelen op, waaronder “beperkingen of verboden op het gebruik van bepaald vistuig en op visserijactiviteiten in bepaalde gebieden of periodes” die als technische maatregelen worden aanzien (art. 7.2.c). Artikel 11 van de Visserijverordening laat de lidstaten toe in hun territoriale zee en exclusieve economische zone instandhoudingsmaatregelen te treffen die geen gevolgen hebben voor de vissersvaartuigen van andere lidstaten, maar die noodzakelijk zijn om aan de verplichtingen uit artikel 13, 4. Kaderrichtlijn Mariene Strategie, artikel 4 van de Volgelrichtlijn of artikel 6 van de Habitatrichtlijn te voldoen, mits verenigbaar met de bedoelde doelstellingen in artikel 2. Dit komt er op neer dat lidstaten de activiteiten van hun eigen vloot kunnen beperken, zonder dat deze beperkingen een effect hebben op vissersvaartuigen van andere Unie-lidstaten. Indien het wel de bedoeling is beperkingen op te leggen voor deze andere vissersvaartuigen van de Unie, dan voorziet de Visserijverordening

¹⁵⁷ Zie <http://www.nsrac.org/category/gov-cons/mpas/nl/>; Zie ook De Rederscentrale, *Informatieblad van de Rederscentrale*, Oostende, februari 2016, 19-20. Volgens Nederland is voor artikel 20 gekozen omdat in het gebied enkel Nederlandse en Belgische vissersvaartuigen actief zijn.

in artikel 11 in een te volgen procedure. Het verschil met de vroegere procedure uit de Visserijverordening van 2002 waarbij de Commissie en de Visserijraad hun fiat dienden te geven over de beperkende maatregelen voor Unie-vissersvaartuigen¹⁵⁸, bestaat er nu in dat de Commissie hiervoor delegatie heeft gekregen op basis van artikel 46 en de Visserijraad niet meer moet gevat worden.

Als een lidstaat op basis van zijn verplichtingen uit de Kaderrichtlijn Mariene Strategie, de Vogelrichtlijn of de Habitatrichtlijn van oordeel is dat maatregelen moeten worden vastgesteld die ook andere lidstaten treffen met een rechtstreeks visbelang in dat gebied, kan de Commissie op verzoek dergelijke maatregelen vaststellen (art. 11.2) die dan afdwingbaar zijn. In het geval van België zal in eerste instantie overleg moeten plaatsvinden met de landen die visserijbelangen hebben in het gebied waarvoor visserij beperkende maatregelen worden voorgesteld met het doel om per gebied een gemeenschappelijke aanbeveling in te dienen bij de Commissie (art. 18.1). Voorafgaande aan deze gemeenschappelijke aanbeveling(en) moet aan deze landen en aan de Commissie informatie worden verstrekt over de benodigde maatregelen, met inbegrip van de motivering, de wetenschappelijke onderbouwing en nadere gegevens omtrent de praktische uitvoering en handhaving van de maatregelen. Nadat er voldoende informatie is verstrekt, kunnen de betrokken landen binnen de zes maanden een gezamenlijke aanbeveling indienen, waarna de Commissie op basis van beschikbaar wetenschappelijk advies binnen de drie maanden na ontvangst van de gezamenlijke aanbeveling en op basis van een volledig verzoek, de maatregelen vast stelt (art. 11.3). Deze procedure is een grote verbetering in vergelijking met de procedure uit de Visserijverordening van 2002, enerzijds omdat de bij de aanvragen betrokken lidstaten beperkt zijn tot deze met visserijbelangen in het gebied, en anderzijds omdat er een duidelijke tijdslijn is waarbinnen de betrokken lidstaten en de Commissie een maatregel goedkeuren. Om tot een gezamenlijke aanbeveling te komen, wordt er van de betrokken lidstaten verwacht dat ze samenwerken en de relevante adviesraden raadplegen (art. 18.2), in casu voor België de Regionale Adviesraad voor de Noordzee.¹⁵⁹ Er kunnen pas nationale maatregelen worden getroffen nadat alle betrokken lidstaten een overeenstemming hebben bereikt over de inhoud van die maatregelen (art. 18.8). Indien er geen overeenstemming is over de instandhoudingsmaatregelen tussen belanghebbende lidstaten, kan de Commissie zelf een voorstel voor passende maatregelen indienen (art. 18.6). Wanneer lidstaten er niet in slagen om binnen de voorziene termijn van zes maanden tot een gemeenschappelijke aanbeveling te komen, dan kan de Commissie zelf een voorstel indienen (art. 11.3) en in spoedeisende gevallen zelf instandhoudingsmaatregelen vastleggen (art. 11.4). Maatregelen in spoedeisende gevallen gelden voor een termijn van ten hoogste 12 maanden en kunnen ten hoogste met 12 maanden worden verlengd (art. 11.5). Deze instandhoudingsmaatregelen worden enkel genomen indien het uitblijven ervan de beoogde doelstellingen en beleidsdoelen van artikel 13.4 Kaderrichtlijn Mariene Strategie, artikel 4 van de Vogelrichtlijn of artikel 6 van de Habitatrichtlijn voor de lidstaat in gevaar zouden brengen (art. 11.4).

Uit de praktijk blijkt dat ook de consultatie van de stakeholders aangewezen is, waaronder vertegenwoordigers van vissers en milieuverenigingen. Momenteel lopen er enkele procedures ingediend door Groot-Brittannië ter goedkeuring van visserijbeheersmaatregelen

¹⁵⁸ Zie H. SCHOUKENS, De regulering van boomkorvisserij in de Belgische mariene beschermde gebieden: verstrikt in een web van bevoegdheidsvraagstukken, *TBP*, 2013, 181-182.

¹⁵⁹ Ingesteld bij Besluit van 2004/585/EG van de Raad van 19 juli 2004, *Pb.L* 256 van 3 augustus 2004, 17, en operationeel bij Besluit van de Commissie van 9 november 2004, *Pb.L*. 342 van 18 november 2004, 28.

voor de EU habitatgebieden Haig Frass¹⁶⁰ en Stanton Banks¹⁶¹. Groot-Brittannië streeft er sedert 2013 naar een netwerk van mariene beschermde gebieden uit de bouwen ('Marine Conservation Zones' – MCZ's) waarbij de Marine Management Organisation als toezichthouder is aangesteld, met medewerking van Natural England en de Joint Nature Conservation Committee (statutaire adviseur van de Britse regering). Einde 2015 gaat het over 50 MCZ's¹⁶² en is voor bepaalde gebieden de consultatieprocedure over de beheersmaatregelen opgestart.¹⁶³ Hierbij wordt de Werkgroep Ruimtelijke Planning van de Regionale Adviesraad voor de Noordzee¹⁶⁴ betrokken en de lidstaten met visserijbelangen in de betrokken gebieden. Diverse voorstellen betreffen het geheel of gedeeltelijk sluiten van EU-habitatgebieden voor de bodemberoerende visserij. Van belang is dat deze maatregelen effectief kunnen worden afgedwongen.

De sport- of recreatieve visserij valt niet onder de EU regelgeving. Sportvisserij is overal toegelaten in het Belgisch deel van de Noordzee, behalve de bodemberoerende visserij in het natuurgebied Vlaamse Banken. Op dit verbod zijn er twee uitzonderingen: 1. de garnaalvisserij te paard of te voet; 2. de recreatieve garnalvissers die reeds minstens 3 jaar actief zijn, kunnen mits individuele toelating van de minister maximaal 10 keer per jaar uitvaren en dit gedurende een maximale periode van 6 jaar (art. 15, §2 KB MRP).

Hoewel niet gericht op natuurbehoud als doel op zich, is de bodemberoerende visserij wegens veiligheidsredenen verboden boven de munitiestortplaats 'Paardenmarkt'¹⁶⁵, ter hoogte van Knokke-Heist. Het KB MRP bakent dit gebied dat voordien op de nautische kaarten was aangeduid als een verboden vis- en ankergebied nu duidelijk af met coördinaten (art. 14).

6.3. Hernieuwbare energie op zee

Een van de belangrijkste motieven voor het Masterplan (2003) was het aanduiden van concessiezones voor offshore windmolenparken.¹⁶⁶ Het concessiegebied voor de bouw en de exploitatie van installaties voor de productie van elektriciteit uit water, stromen en wind werd initieel afgebakend in 2004¹⁶⁷, in 2011 aangepast¹⁶⁸ en finaal opgenomen in artikel 8, §1 van

¹⁶⁰ Het Haig Frass habitatgebied ligt in het Engelse Kanaal en de Keltische zee ten westen van de Scilly eilanden en is een gebied van onderzeese granieten rotsen met een oppervlakte van 365 km². De demersale visserij verhoogt het risico op schade aan kwetsbare soorten, waaronder koralen, sponsdieren en anemonen: <http://jncc.defra.gov.uk/page-6533>.

¹⁶¹ Zie voor Stanton Banks: <http://jncc.defra.gov.uk/page-6543>; www.gov.scot/resource/0044/00442889.pdf

¹⁶² Zie voor de Belgische visserijbelangen in bepaalde door Groot-Brittannië voorgestelde gebieden: De Rederscentrale, *Informatieblad van de Rederscentrale*, Oostende, maart 2016, 21-22.

¹⁶³ Zie <http://www.nsrac.org/category/gov-cons/mpas/marine-scotpad/>; <http://www.nsrac.org/category/gov-cons/mpas/defra/>;

¹⁶⁴ Zie <http://www.nsrac.org/category/reports/meetings-c/spwg/>

¹⁶⁵ Zie <http://www.mumm.ac.be/NL/Management/Sea-based/paardenmarkt.php>; Zie ook <http://www.wereldoorlog1418.nl/gasoorlog/paardenmarkt.html>

¹⁶⁶ Zie over offshore windmolenparken in de Noordzee: <http://www.4coffshore.com/offshorewind/>

¹⁶⁷ Art. 3bis, KB van 17 mei 2004 tot wijziging van het KB van 20 december 2000 betreffende de voorwaarden en de procedure voor de toekenning van domeinconcessies voor de bouw en de exploitatie van installaties voor de productie van elektriciteit uit water, stromen of winden, in de zeegebieden waarin België rechtsmacht kan uitoefenen overeenkomstig het internationaal zeerecht, *BS* 29 juni 2004.

¹⁶⁸ KB van 3 februari 2011 tot wijziging van het KB van 20 december 2000 betreffende de voorwaarden en de procedure voor de toekenning van domeinconcessies voor de bouw en de exploitatie van installaties voor de productie van elektriciteit uit water, stromen of winden, in de zeegebieden waarin België rechtsmacht kan uitoefenen overeenkomstig het internationaal zeerecht, *BS* 17 februari 2011.

het KB MRP.¹⁶⁹ Naarmate de eerste windmolenparken realiteit werden, groeiden de spanningen met de scheepvaart die gebruik maakte van scheepvaarttrajecten die door of nabij de voorziene windmolenparken liepen. De conflictzones lagen voornamelijk westwaarts van het uiterste noordelijk deel van de concessiezone van Mermaid¹⁷⁰ en langs de route Wandelaar-Westpit zuidwest van de concessiezone van Norther¹⁷¹. De concessiezones werden in 2011 aangepast (verkleind) ten behoeve van de scheepvaart. Het huidige concessiegebied is opgesplitst in domeinconcessies voor windmolenparken, verdeeld over 8 concessionarissen¹⁷² met een totale oppervlakte van ongeveer 238 km², inclusief veiligheidszones.¹⁷³ Enkel in het concessiegebied van Mermaid wordt momenteel een combinatie van wind- en golfenergie overwogen. De exploitatie van installaties voor de productie van elektriciteit uit water, stromen en wind in de concessiezones hebben voorrang op andere activiteiten (art. 8, §2 KB MRP), waarbij vooral de scheepvaart en de visserij wordt bedoeld. België diende een keuze te maken tussen enerzijds scheepvaart en visserij toelaten in de windmolenparken binnen bepaalde veiligheidsgrenzen of de scheepvaart en de visserij in de windmolenparken verbieden. Uiteindelijk is er gekozen voor een verbod.

Het KB van 11 april 2012 stelt veiligheidszones in rond kunstmatige eilanden, installaties en inrichtingen voor de opwekking van energie uit het water, de stromen en de winden¹⁷⁴, door het KB MRP uitgebreid tot “de opslag en het transport van energie” uit deze bronnen. Deze veiligheidszones zijn niet van toepassing op elektriciteitskabels.¹⁷⁵ Voor windmolenparken is vanaf de exploitatiefase een veiligheidszone van 500 m van toepassing, vertrekkende vanaf de buitengrens van het windmolenpark. Deze buitengrens wordt bepaald in de bij MB toegekende domeinconcessie.¹⁷⁶ Een windmolenpark is een geheel van windmolens binnen dezelfde domeinconcessie, met inbegrip van bijhorende installaties voor de uitbating en het

¹⁶⁹ Door art. 17 KB MRP wordt art. 3bis van het KB van 20 december 2000 opgeheven.

¹⁷⁰ Zie ligging: <http://www.4coffshore.com/offshorewind/index.html?lat=51.718&lon=2.739&wfid=BE07>

¹⁷¹ Zie ligging: <http://www.4coffshore.com/offshorewind/index.html?lat=51.527&lon=3.014&wfid=BE04>

¹⁷² Het betreft: C-POWER (MB van 27 juni 2003 gewijzigd op 3 februari 2010 en op 6 mei 2013), zie de voortgang van werkzaamheden op <http://www.c-power.be/>; NORTHWIND (ex-ELDEPASCO) (MB van 15 mei 2006 gewijzigd op 24 maart 2010), zie de werkzaamheden op het Belgische deel van de Noordzee op <http://www.parkwind.eu/en/projects/northwind>; BELWIND (MB van 5 juni 2007 gewijzigd op 5 februari 2009 en op 10 september 2012). Bij MB van 11 september 2015 worden de modaliteiten tot uitvoering van de gedeeltelijke overdracht aan de NV NOBELWIND van de domeinconcessie toegekend aan de NV BELWIND, zie de werkzaamheden op <http://www.belwind.eu/>; RENTEL (MB van 4 juni 2009 gewijzigd op 12 mei 2015 en op 24 december 2015), zie <http://www.rentel.be/>; NORTHER (MB van 5 oktober 2009 gewijzigd op 18 september 2015), zie <http://www.elicio.be/nl/projecten/windoffshore/norther.html>; SEASTAR (MB van 1 juni 2012), zie <http://www.aspiravi.be/en/our-projects/wind-offshore/belgium/seastar>; MERMAID (MB van 20 juli 2012). Bij MB van 12 mei 2015 worden de modaliteiten tot uitvoering van de overdracht aan de N.V. NORTHWESTER 2 van een deel van de domeinconcessie toegekend aan de tijdelijke handelsvennootschap MERMAID.

¹⁷³ G. VANBAVINCKHOVE, B. RUMES, H. PIRLET, Energie, in H. PIRLET, T. VERLEYE, A.L. LESCRAUWAET, J. MEES (eds), *Compendium voor Kust en Zee 2015. Een geïntegreerd kennisdocument over de socio-economische, ecologische en institutionele aspecten van de kust en zee in Vlaanderen en België*, VLIZ, Oostende, 2015, 120-128; <http://www.compendiumkustenzee.be/nl/publicaties>.

¹⁷⁴ KB van 11 april 2012 tot instelling van een veiligheidszone rond de kunstmatige eilanden, installaties en inrichtingen voor de opwekking van energie uit het water, de stromen en de winden in de zeegebieden onder Belgische rechtsbevoegdheid, BS 1 juni 2012, gewijzigd door de artt. 45-49 van het KB MRP.

¹⁷⁵ Art. 46, KB MRP. Voor elektriciteitskabels geldt het KB van 12 maart 2002 betreffende de nadere regels voor het leggen van elektriciteitskabels die in de territoriale zee of het nationaal grondgebied binnenkomen of die geplaatst of gebruikt worden in het kader van de exploitatie van het continentaal plat, de exploitatie van de minerale rijkdommen daarvan of van de werkzaamheden van kunstmatige eilanden, installaties of inrichtingen die onder Belgische rechtsmacht vallen, BS 9 mei 2002.

¹⁷⁶ Art. 3 en art. 4.2°, KB 11 april 2012.

transport van de opgewekte electriciteit. In afwachting van de exploitatiefase wordt deze zone aangeduid als voorzorgsgebied. Een zelfde veiligheidszone geldt voor een windmolenparkzone, zijnde het geheel van aangrenzende windmolenparken waarvan de buitengrens is bepaald door de coördinaten uit artikel 8, §1 KB MRP. Alvorens de parken volledig geïnstalleerd zijn en de exploitatiefase nog niet is gestart, geldt een veiligheidszone van 500 meter vanaf de buitengrens rond elke installatie. Voor een windmolen dient de buitengrens gerekend te worden vanaf het midden van de draagconstructie vermeerderd met de diameter van de rotor, inclusief de rotorbladen.¹⁷⁷ Dit betekent dat beperkingen voor de scheepvaart ten gevolge van veiligheidszones gradueel worden ingevoerd naargelang de constructie van de windmolens en de exploitatie van het windmolenpark vordert. Artikel 8, §3 KB MRP voorziet een stopcontact op zee aansluitend op de concessiezone voor windmolenparken waar de kabels van meerdere windmolens kunnen toekomen en van daaruit vertrekken naar het vasteland. De veiligheidszone van 500 meter is ook van toepassing op dit stopcontact, te rekenen vanaf de buitengrens van de toegekende concessie.¹⁷⁸ Het zogenaamde stopcontact op zee kan ook worden gebruikt als aanlegplaats voor schepen, en de zone kan ook worden gebruikt voor actieve natuurbeheersmaatregelen en de bouw en exploitatie van een bezoekerscentrum, voor zover deze activiteiten de oorspronkelijk bestemming niet in het gedrang brengen (art. 8, §4 KB MRP).

Het KB van 11 april 2012 verbiedt de scheepvaart in de veiligheidszones, wat impliceert dat ook visserij in deze gebieden verboden wordt. Er is een uitzondering op dit verbod voor oorlogsschepen, marine hulpschepen, schepen of luchtvaartuigen in eigendom, beheer of in opdracht van de Staat, Gewest of Gemeenschap en die op dat ogenblik uitsluitend worden ingezet voor een niet-commerciële overheidsdienst. Ook voor schepen in nood, in geval van overmacht, voor schepen die worden ingezet voor het redden van mensenlevens en eigendommen of pogingen daartoe ondernemen, en voor het onderhoud van onderzeese telegraaf- en telefoonverbindingen, sterkstroomkabels en pijpleidingen geldt het verbod niet. Er is ook geen verbod van toegang voor de middelen die worden ingezet voor wetenschappelijk onderzoek, mits voorafgaand overleg met de concessiehouder. Er is geen verbod van toegang voor de concessiehouder zelf, voor de houders van een kabelvergunning binnen de windmolenparkzone en voor de vergunninghouder van een aquacultuurproject indien deze schriftelijk is aanvaard door de concessiehouder van het windmolenpark.¹⁷⁹ Het marien ruimtelijk plan voorziet in twee gebieden tussen de windmolens, respectievelijk op de Thorntonbank (concessie C-Power) en op de Blighbank (concessie Belwind) voor duurzame aquacultuur, op voorwaarde dat de eutrofiëring van het zeewater in deze gebieden vermindert en mits akkoord van de concessiehouder van het windmolenpark (art. 10, §2 en §3, KB MRP). Het akkoord van de concessiehouder is voornamelijk ingegeven door veiligheidsoverwegingen en als garantie voor een ongehinderde en optimale elektriciteitsproductie in het gebied. De toestemming voor medegebruik van de concessiezone door derden is in principe van tijdelijke aard¹⁸⁰ voor de duur van de concessie: 20 jaar en verlengbaar met 10 jaar. Momenteel is het koffiedik kijken wat er na deze periode kan gebeuren.

¹⁷⁷ Art. 4.1°, KB 11 april 2012. Diverse types windmolens worden in de concessiezones voorzien, gaande van 3 MW met rotordiameter van 90 tot 112 meter; 5-6 MW met rotordiameter van 126 meter; 7-8 MW met rotordiameter van 154-164 meter.

¹⁷⁸ Art. 3 en 4.4° KB van 11 april 2012, aangevuld door art. 47 en 48, KB MRP.

¹⁷⁹ Art. 5, KB van 11 april 2012, gewijzigd bij art. 49, KB MRP.

¹⁸⁰ Installaties of inrichtingen in de EEZ die worden verlaten of die niet meer worden gebruikt moeten worden verwijderd: Art. 39, Wet EEZ.

De meest spectaculaire en ingrijpende nieuwigheid van het marien ruimtelijk plan, is de aanduiding van twee zones voor de opslag van elektriciteit (energie-atollen), waarvan een zone op de Wenduinebank en een zone zeewaarts ten noordoosten van de haven van Zeebrugge (art. 8, §5¹⁸¹ en kaart 2, Bijlage 4, KB MRP).¹⁸² De energie-atollen moeten het mogelijk maken het teveel aan op zee geproduceerde elektriciteit tijdens de nacht te gebruiken om zeewater uit het bassin te pompen en bij meer vraag naar elektriciteit overdag, het zeewater in het bassin te laten teruglopen. Bij het teruglopen worden turbines aangedreven op basis van het verval van het instromende water, die op hun beurt elektriciteit produceren. De energie-atollen worden enkel toegelaten in combinatie met actieve natuurbeheersmaatregelen, en mogelijks de bouw van een bezoekerscentrum indien deze projecten het toelaten (art. 8 § 6). Er zal bij een energie-atol een veiligheidszone van 500 meter rond het eiland van toepassing zijn.¹⁸³ De energie-opslag ter hoogte van Zeebrugge is grotendeels gelegen in SBZ 3 en is gekoppeld aan de mogelijke uitbreiding van de haven van Zeebrugge¹⁸⁴ (art. 8, § 6 en art. 9, §10 KB MRP). Artikel 9, §10 KB MRP laat de mogelijkheid open voor een eerste aanzet tot een onderdeel van het project Vlaamse baaien¹⁸⁵, met name een binnenvaartverbinding langsheen de kust tussen de Westerschelde en de haven van Zeebrugge.¹⁸⁶

Een andere belangrijke doelstelling betreft corridors voor kabels en pijpleidingen. Er is al lang geopperd om nieuwe kabels en pijpleidingen zoveel als mogelijk te bundelen in bestaande corridors in de plaats van deze kriskras op de zeebodem in te graven. Het marien ruimtelijk plan vertaalt dit door de corridors voor kabels en pijpleidingen af te bakenen op basis van coördinaten (art. 8, §7, KB MRP)¹⁸⁷, hoewel afwijkingen zijn toegestaan mits gemotiveerde dwingende redenen (art. 8, § 8, KB MRP). Activiteiten die het leggen en exploiteren van kabels verhinderen zijn verboden, met een uitzondering voor de zand- en grindontginning. Bij overlap tussen een zone voor kabels en pijpleidingen met een zone voor zand- en grindontginning worden de kabels en pijpleidingen buiten deze zones aangelegd. Indien niet mogelijk worden ze tegen de rand van deze zones gelegd (art. 8, §9, KB MRP).

6.4. Exploitatie van niet-levende rijkdommen

De zand- en grindontginning in het BNZ gaat terug tot de wet van 1969 inzake het Belgisch continentaal plateau. Zand wordt voornamelijk aangewend in de bouw en als kustbescherming, vooral strandophoging. Initieel vond deze winning plaats in twee grote concessiegebieden, een zone ter hoogte van de Thornton-Gootebank die oorspronkelijk uitsluitend bestemd was voor het Ministerie van openbare werken maar in 2000 werd opengesteld voor private ondernemingen, en een zone ter hoogte van de Oostdijk, Buitenratel en Kwintebank. Ongeveer 95% van de ontginning vond plaats op de Kwintebank. Dit had te maken met het soort zand, maar ook met de kortere afstand tot de kust (minder vaartijd en minder kosten voor brandstof en manuren). Het resultaat was plaatselijke depressies van 4 meter diep. In 2003 werd het drie jaar lang verboden op deze plaats verder te

¹⁸¹ Zie Erratum, *BS* 7 april 2014.

¹⁸² Domeinconcessies kunnen worden verleend op basis van het KB van 8 mei 2014 betreffende de voorwaarden en de procedure voor de toekenning van domeinconcessies voor de bouw en de exploitatie van installaties voor hydro-elektrische energie-opslag in de zeegebieden waarin België rechtsmacht kan uitoefenen overeenkomstig het internationaal zeerecht, *BS* 6 juni 2014, Errata *BS* 7 augustus 2014.

¹⁸³ Art. 3 en 4.4°, KB van 11 april 2012, aangevuld door art. 47 en 48, KB MRP.

¹⁸⁴ Zie <http://www.vlaamsebaaien.com/03-haven-van-Zeebrugge>.

¹⁸⁵ Zie <http://www.vlaamsebaaien.com/de-projecten>

¹⁸⁶ Zie Bijlage 2 bij het KB MRP, *BS* 28 maart 2014, 27164.

¹⁸⁷ Zie voor de coördinaten van de corridor voor pijpleidingen: Erratum KB MRP, *BS* 13 juli 2015.

ontginnen. Het Masterplan introduceerde drie kleinere concessiezones onderverdeeld in sectoren met exploitatiebeperkingen, zoals een verbod op ontginning op de Gootebank tijdens de maanden maart-april-mei en een rotatiesysteem op de Oostdijck, Buitenratel en Kwintebank, waarbij telkens een gebied gedurende drie jaar niet mocht ontgonnen worden. In het gebied van de Thorntonbank waren er geen exploitatiebeperkingen. Een derde zone tussen de Vlakte van de Raan en de Akkaertbank (Sierra Ventana) was een recyclagezone op een stortplaats voor baggerspecie. Een potentieel nieuwe exploitatiezone ter hoogte van de Hinderbanken werd aangewezen om de mogelijkheden voor grindontginning te onderzoeken. Er werd ook een maximum te ontginnen quotum ingesteld van 15 miljoen m³ over een periode van 5 jaar, of gemiddeld maximum 3 miljoen m³ per jaar.¹⁸⁸ De ontginningsvaartuigen zijn uitgerust met registreertoestellen (black boxes) die de locatie tijdens de ontginning registreren. De concessiehouders betalen voor de ontginning, waarbij de inkomsten worden gebruikt om wetenschappelijk onderzoek te financieren naar de effecten van de ontginning op het mariene milieu.¹⁸⁹ De concessieaanvragen¹⁹⁰ worden onderworpen aan een MER.¹⁹¹ In artikel 11, §1 van het KB MRP worden de coördinaten opgegeven van de zones voor de exploratie en exploitatie van minerale rijkdommen, in casu zand en grind. Het KB MRP schrapt het concessiegebied op de Gootebank en verkleint de concessiegebieden Oostdijck, Buitenratel en Kwintebank door een ontginningsverbod in de ecologisch waardevolle geulen in te voeren. De concessiezones ter hoogte van de Hinderbanken (Noord Hinder, Westhinder en Oosthinder-noord en -zuid) blijven behouden en ook het verbod tot ontginning in de vaargeulen tussen deze banken blijft behouden. De concessiezone Sierra Ventana blijft behouden. In de zone Thorntonbank is een gebied afgebakend als referentiegebied voor de monitoring van de impact van zandwinning en windmolenparken op het milieu. In dit gebied is zand- en grindontginning verboden (art. 11 § 3). Artikel 4 van het KB van 1 september 2004 (procedurebesluit)¹⁹² voorziet dat alle zones (sectoren), behoudens de concessiezone Sierra Ventana waar de sectoren 3A en 3B afwisselend open zijn voor ontginning, het ganse jaar toegankelijk zijn, tenzij uit het continu onderzoek blijkt dat de exploitatie nadelige gevolgen heeft voor het mariene milieu. In dat geval kan een deel van de zone voor ontginning worden gesloten (art. 7)¹⁹³ en in uitzonderlijke gevallen kan in het belang van het mariene milieu of de zeevisserij de ontginning in bepaalde zones tijdelijk beperkt of verboden worden (art. 36).

¹⁸⁸ Zie Bijlage I bij het KB MRP, *BS* 28 maart 20014, 27061-27066.

¹⁸⁹ Art. 29 KB van 1 september 2004 (procedurebesluit), *BS* 7 oktober 2004; Zie voor de concessiehouders, de concessiezones, de concessieduur, de evolutie van de zandontginningsingen op het Belgisch continentaal plateau en de juridische en praktische informatie ten behoeve van de concessionarissen:

http://economie.fgov.be/nl/ondernemingen/specifieke_domeinen/Zand_grindwinning_zee/

¹⁹⁰ KB van 1 september 2004 (procedurebesluit), *BS* 7 oktober 2004, zoals gewijzigd bij KB MRP, *BS* 28 maart 2014 (artikel 30 vervangt de concessiezones uit de Bijlage bij het KB van 2004) en bij het KB van 16 april 2014, *BS* 2 juni 2014.

¹⁹¹ KB van 1 september 2004 (MER-besluit), *BS* 7 oktober 2004, zoals gewijzigd bij KB MRP, *BS* 28 maart 2014 en bij het KB van 16 april 2014, *BS* 2 juni 2014.

¹⁹² Zie noot 190.

¹⁹³ Zie FOD Economie, Coördinaten controlezones en voor ontginning gesloten gebieden op http://economie.fgov.be/nl/ondernemingen/specifieke_domeinen/Zand_grindwinning_zee/documentatie/ en de kaart met de controlezones op http://economie.fgov.be/nl/ondernemingen/specifieke_domeinen/Zand_grindwinning_zee/concessievergunning/; Zie ook V. VAN LANCKER, B. LAUWAERT, L. DE MOL, H. VANDENREYKEN, A. DE BACKER, H. PIRLET, Zand- en grindwinning, in H. PIRLET, T. VERLEYE, A.L. LESCRAUWAET, J. MEES (eds), *Compendium voor Kust en Zee 2015. Een geïntegreerd kennisdocument over de socio-economische, ecologische en institutionele aspecten van de kust en zee in Vlaanderen en België*, VLIZ, Oostende, 2015, 111; <http://www.compendiumkustenzee.be/nl/publicaties>.

Ten slotte is er een zone bestaande uit een cirkel met een straal van 1 zeemijl, ter hoogte van de Panne, aangewezen als testzone voor nieuwe methodes van zeevering. De precieze afbakening van de zone is het voorwerp van een te sluiten samenwerkingsovereenkomst met het Vlaamse Gewest (art. 12, KB MRP).¹⁹⁴

6.5. De scheepvaart en stortlocaties voor baggerspecie

In het KB MRP wordt, in tegenstelling tot het Masterplan, meer aandacht besteed aan de scheepvaartroutes en verkeersstromen door de verkeersstromen te stroomlijnen en te optimaliseren.¹⁹⁵ In alle mariene ruimtelijke plannen van de Noordzeelanden wordt de veiligheid van de scheepvaart immers als een prioriteit aanzien. In het Belgisch deel van de Noordzee is de scheepvaart overal toegelaten (art. 9, §1), behoudens in de concessiezones voor hernieuwbare energie (zie supra 6.3). In het KB MRP worden de coördinaten van de door de Internationale Maritieme Organisatie (IMO) aanvaardde scheepvaartroutes en routeringsmaatregelen opgenomen (zie fig. 3).¹⁹⁶ Het betreft de verkeersscheidingsstelsels Noordhinder Zuid en Westhinder, de diepwaterroute in de aanloop naar de Westerschelde, de voorzorgsgebieden Noodhinder Junctie en Westhinder, en tenslotte een te vermijden gebied Westhinder (art. 9, §2, 1°-6°).¹⁹⁷ Ook de ankergebieden Oostdyck en Westhinder worden afgebakend door middel van coördinaten (art. 9, §4). Het voorzorgsgebied in de omgeving van de Thornton Bank en de Bligh Bank wordt omschreven op basis van de in art. 8, §1 vermelde coördinaten van het concessiegebied voor hernieuwbare energie (art. 9, §2, 7°). De andere verkeersstromen worden vermeld zonder coördinaten via een korte beschrijving (art. 9, §2, 8°- 18°, §3) of een algemene verwijzing naar kaart 3 in Bijlage 4 bij het KB MRP (art. 9, §5). Deze afbakeningen en vermeldingen impliceren dat de scheepvaart voorrang heeft op andere activiteiten. Andere activiteiten (bv. visserij, baggeren, pleziervaart) zijn toegelaten op voorwaarde dat ze de scheepvaart niet structureel in het gedrang brengen. M.a.w. geen vaste constructies. Het KB MRP legt geen specifieke zones vast als noodwachtplaatsen voor schepen ('places of refuge') en er wordt ook geen haven op zee voorzien, maar het is wel de bedoeling tijdelijke noodwachtplaatsen voor schepen in nood te creëren via boeien of meerpalen buiten de scheepvaartroutes.¹⁹⁸ Voor een mogelijke zeevaartse uitbreiding van de havens van Oostende en Zeebrugge, bakent het KB MRP per haven een indicatieve zone af (art. 9 §10)¹⁹⁹.

¹⁹⁴ Zie ligging in Bijlage 4, kaart 6 bij het KB MRP, BS 28 maart 2014, 27201.

¹⁹⁵ Bijlage 2 bij het KB MRP, BS 28 maart 2014, 27163.

¹⁹⁶ Zie F. MAES, Hernieuwbare energie en scheepvaart: het Belgisch marien ruimtelijk plan, in A. CLIQUET en F. MAES (eds.), *Recht door zee. Hedendaags internationaal zee- en maritiem recht. Liber amicorum Eddy Somers*, Antwerpen-Apeldoorn, Maklu, 2015, 78 en over scheepvaartroutes en routeringsmaatregelen: 72-77.

¹⁹⁷ Zie voor de ligging van deze gebieden: Bijlage 4, kaart 3 bij het KB MRP, BS 28 maart 2014, 27198.

¹⁹⁸ Bijlage 2 bij het KB MRP, BS 28 maart 2014, 27165.

¹⁹⁹ Erratum, BS 13 juli 2014.

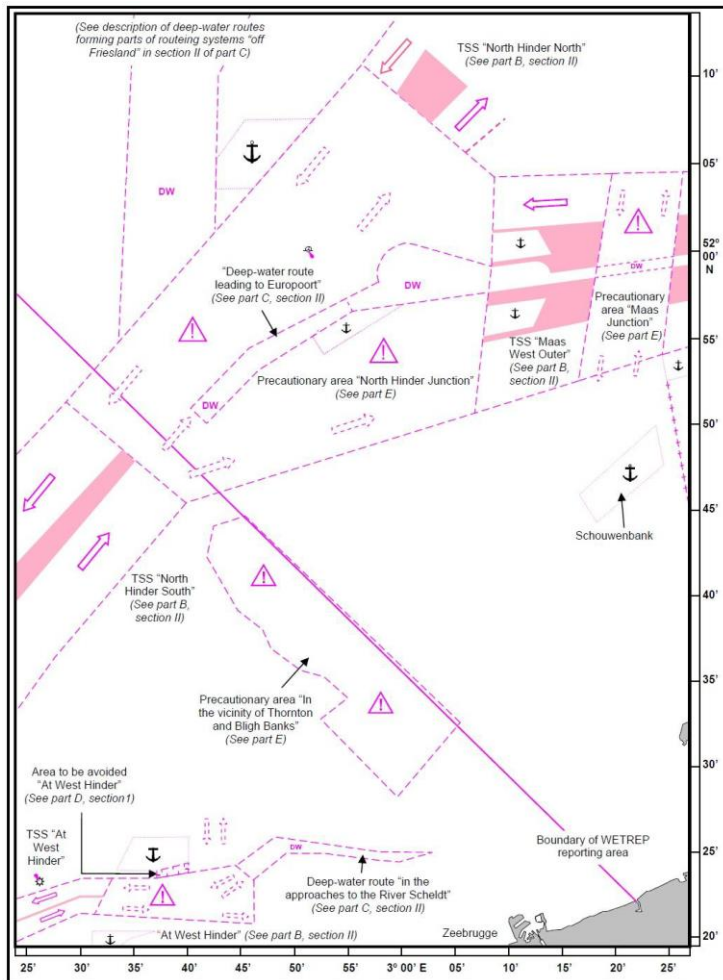


Fig. 3. De IMO-routeringsmaatregelen in 2014. Bron: IMO, Routing measures and mandatory ship reporting systems submitted by Belgium and The Netherlands, Sub-Committee on Navigation, Communications and Search and Rescues, NCSR 3/3/1, 24 November 2015, Annex 2, page 2.

Andere verkeersstromen naar en tussen de havens en verkeersknooppunten worden in het KB MRP vermeld als verkeersstromen zonder coördinaten en zijn geen IMO goedgekeurde scheepvaartroutes. Het betreft de verkeersstromen: Westpit (oostwestelijke richting en voorzorgsgebied Noordhinder Junctie), Westhinder-Scheur-Zand-Zeebrugge, Westhinder-Scheur-Zand-monding Schelde, tussen Oostende en Zeebrugge, Oostende-Dover, Scheur-Oostende, naar de haven van Nieuwpoort over Westdiep, van en naar Noordhinder zuid via de Westhinder Bank-Fairy Bank en via de Oosthinderbank-Noordhinderbank, de verkeerstrom ten noorden van de diepwaterroute (art. 9, §2, 8°-18°) (zie fig. 4). Dit betekent niet dat deze verkeersstromen minder belangrijk zijn. Deze trajecten worden ofwel bebakend of worden gebaggerd om een veilige diepgang te garanderen.²⁰⁰ IMO goedgekeurde scheepvaartroutes daarentegen worden wereldwijd kenbaar gemaakt in de “IMO Ships’ Routing” atlas met coördinaten en kaarten, ze worden tevens aangeduid op nautische kaarten en zijn juridisch afdwingbaar bij overtredingen.

²⁰⁰ D. NEYTS, F. MAES, J.-P. MERCKX, H. PIRLET, Maritiem transport, scheepvaart en havens, in H. PIRLET, T. VERLEYE, A.L. LESCRAUWAET, J. MEES (eds), *Compendium voor Kust en Zee 2015. Een geïntegreerd kennisdocument over de socio-economische, ecologische en institutionele aspecten van de kust en zee in Vlaanderen en België*, VLIZ, Oostende, 2015, 80; <http://www.compendiumkustenzee.be/nl/publicaties>.

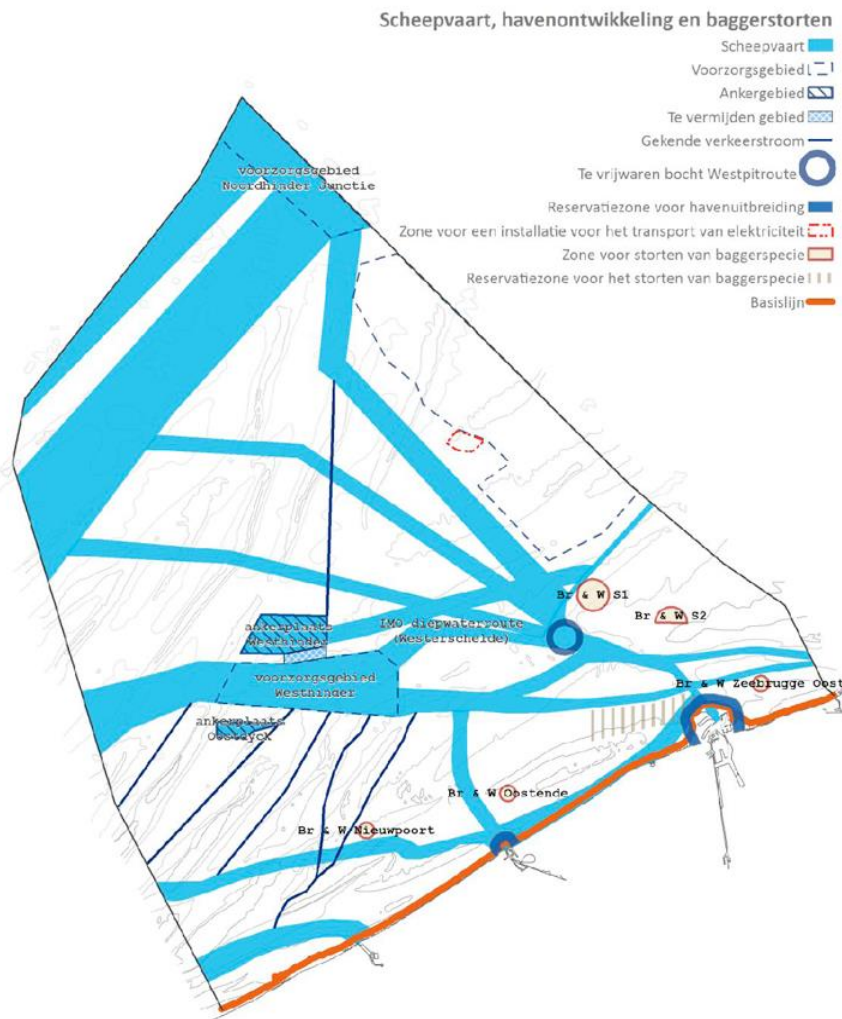


Fig. 4. De verkeersstromen en baggerstortplaatsen opgesomd in het KB MRP. Bron: Bijlage 4, kaart 3, BS 28 maart 2014.

België en Nederland namen in november 2015 een gezamenlijk initiatief om enerzijds de verkeersscheidingsstelsels Westhinder en Noordhinder te amenderen²⁰¹, en anderzijds om nieuwe routeringsmaatregelen in de aanloop naar de Westerschelde (Westpit)²⁰² aan de IMO voor te stellen. De voorstellen werden besproken op de Navigation Working Group en aan het Sub-Committee on Navigation, Communication and Search and Rescue voorgelegd.²⁰³ Het Sub-Committee keurde de voorstellen goed en maakte ze over aan het Maritime Safety Committee voor goedkeuring tijdens de zitting van 11 tot 20 mei 2016²⁰⁴, met ingang van 1 juni 2017.²⁰⁵

²⁰¹ IMO, Sub-Committee on Navigation, Communication and Search and Rescue, NCSR 3/3/1 & NCSR 3/3/2, 24 November 2015.

²⁰² IMO, Sub-Committee on Navigation, Communication and Search and Rescue, NCSR 3/3/4, 24 November 2015.

²⁰³ IMO, Sub-Committee on Navigation, Communication and Search and Rescue, NCSR 3/WP.4, 3 March 2016.

²⁰⁴ IMO, Maritime Safety Committee on Navigation, Communication and Search and Rescue, MSC 96/14, 22 March 2016.

²⁰⁵ IMO, Sub-Committee on Navigation, Communication and Search and Rescue, NCSR 3/29, 22 March 2016, §§ 3.24, 3.25 en 3.26.

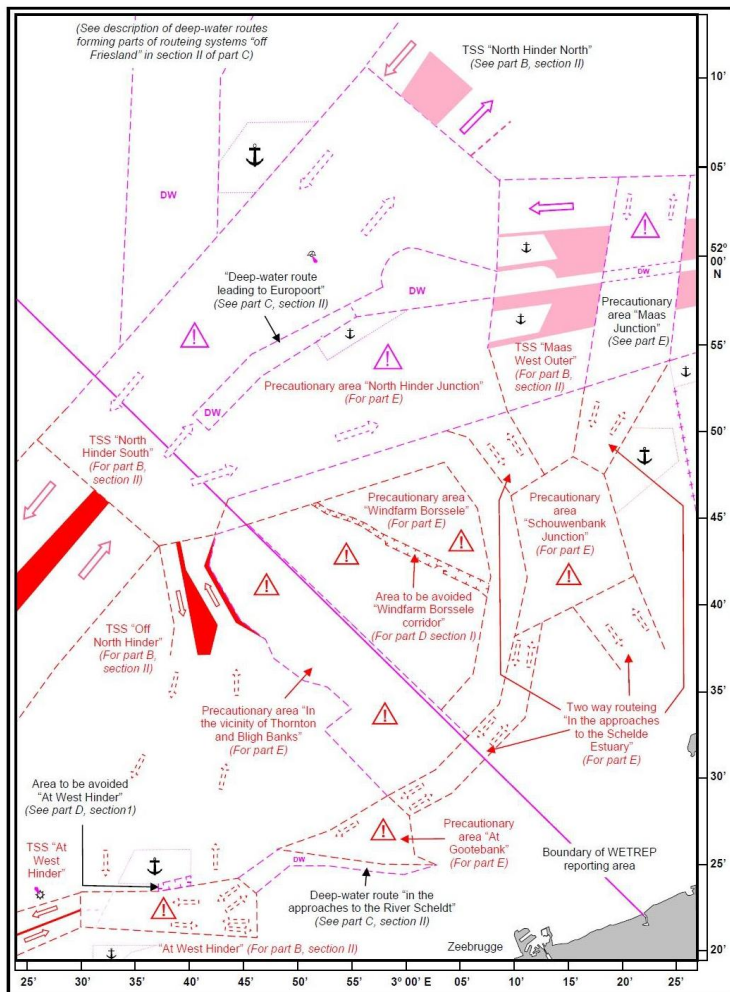


Fig. 5. De nieuwe IMO-routeringsmaatregelen (indicatief)²⁰⁶ vanaf 1 juni 2017. Bron: IMO, Routing measures and mandatory ship reporting systems submitted by Belgium and The Netherlands, Sub-Committee on Navigation, Communications and Search and Rescues, NCSR 3/3/1, 24 November 2015, Annex 3, page 2.

De nieuwe IMO-routeringmaatregelen betreffen voor België een amendering aan het verkeersscheidingsstel Westhinder en aangrenzende routes, een amendering aan het verkeersscheidingsstel Noordhinder Zuid met een nieuw verkeersscheidingsstelsel “off North Hinder”, een wijziging aan het voorzorgsgebied in de omgeving van de Thornton en Bligh Banken met een inkrimping van het zuidwestelijk deel van de concessiezone van Norther (deze aanpassing is al doorgevoerd in artikel 8, § 1 van het KB MRP), een nieuw voorzorgsgebied aan de Gootebank en een nieuwe tweewegroutering (Westpit) onderaan het concessiegebied voor de windmolenparken om veiliger scheepsverkeer via de Westpitroute toe te laten. Hierdoor worden de verkeersstromen Westpit (art. 9, § 2, 8°) een IMO scheepsroute.

Baggerwerken zijn noodzakelijk voor een veilig scheepvaartverkeer naar en van de Vlaamse havens. De beslissing tot baggeren is een Vlaamse bevoegdheid. Het storten van de baggerspecie in zee is een federale bevoegdheid. Het Masterplan duidde vijf stortlocaties aan voor baggerspecie: S1, S2, Bruggen en Wegen Zeebrugge Oost, Bruggen en Wegen Oostende

²⁰⁶ Dit is het voorstel zoals door België en Nederland initieel aan de IMO voorgelegd. De Navigation Working Group van het Maritime Safety Committee on Navigation, Communication and Search and Rescue heeft enkele aanpassingen voorgesteld: NCSR 3/WP.4, 3 March 2016, §3.4, §3.6, § 3.7 en § 3.11.

en Bruggen en Wegen Nieuwpoort. Deze laatste drie locaties worden gebruikt voor het storten van baggerspecie afkomstig van de vaargeulen naar de respectievelijke havens. De vijf locaties worden overgenomen in het KB MRP (art. 9, §6)(zie fig. 4) en deze zones zijn verboden voor activiteiten die het storten van baggerspecie in het gedrang brengen (art. 9, §7). Het KB MRP voorziet een nieuwe stortlocatie (reservatiezone) westwaarts van de haven van Zeebrugge ter hoogte van Blankenberge (art. 9, §8).²⁰⁷ Deze zone wordt afgebakend door coördinaten en is een vrij grote zone, waarbinnen de minister voor één zone een machtiging tot storten kan verlenen indien aan drie voorwaarden is voldaan: 1. indien de locatie minder terugvloeit veroorzaakt dan de andere stortzones; 2. indien de locatie van dezelfde grootte is als de te vervangen stortzone; en 3. de impact op de visserij minimaal is (art. 9, §9). Er wordt vooral gedacht aan de vervanging van de stortlocatie Zeebrugge Oost.

6.6. Militair gebruik

Als laatste activiteit, behoudens het wetenschappelijk en industrieel onderzoek dat in principe overall is toegelaten behoudens expliciete verbodsbepalingen (art. 15, §1 en §5), voorziet het KB MRP zones voor militaire activiteiten die worden afgebakend via coördinaten (art. 13) en die traditioneel door de leger werden gebruikt. Als belangrijk argument voor het behouden van de militaire zones wordt de paraatheid van de marine en de internationale verplichtingen naar voor geschoven. De meeste zones worden evenwel niet het ganse jaar door gebruikt, zoals bv. een zone om mijnen tot ontploffing te brengen. Er is een zone voorzien voor schietoefeningen vanaf Nieuwpoort-Lombardzijde richting zee, een zone voor schietoefeningen op zee en er zijn oefenzones voor het leggen, detecteren en het vegen van mijnen op zee, een expertise waarvoor de Belgische marine wereldwijd gewaardeerd wordt.²⁰⁸

7. Besluit

Het Belgisch marien ruimtelijk plan kan worden gezien als een voorbeeld van een goede praktijk, gebaseerd op een participatief proces, vooruitblikkend op uitdagingen in de nabije toekomst, en gebaseerd op de beschikbare wetenschappelijke kennis, waarbij er ook rekening wordt gehouden met het feit dat deze kennis nog hiaten kent (multiple effecten van gecombineerde activiteiten). Voor de effecten van de meeste activiteiten is een MER gemaakt, gecumuleerd in een strategische milieu-effectenbeoordeling van het plan. Het plan wordt ondersteund door bestaande en aangepaste wetgeving waardoor niet enkel het plan, maar ook de onderliggende aspecten van het plan bindend en afdwingbaar zijn. De zones waar activiteiten kunnen plaatsvinden en waar activiteiten verboden zijn, worden duidelijk aangegeven door middel van coördinaten. Het plan is adaptief en voor herziening vatbaar. De mariene ruimtelijke planning is erin geslaagd, met respect van de bevoegdheden van diverse betrokken autoriteiten en zonder aan deze bevoegdheden te raken, via samenwerking en overleg tot een globaal gedragen plan te komen, mede door de erkenning van de autoriteit van een minister voor de Noordzee. Of de doestelling tot vereenvoudiging en het beter op elkaar afstemmen van de verschillende procedures voor activiteiten in het Belgisch deel van de

²⁰⁷ Erratum BS 13 juli 2015; Zie voor baggerwerken op zee: D. VAN DEN EYNDE, B. LAUWAERT, C. MARTENS, H. PIRLET, Baggeren en storten, in H. PIRLET, T. VERLEYE, A.L. LESCRAUWAET, J. MEES (eds), *Compendium voor Kust en Zee 2015. Een geïntegreerd kennisdocument over de socio-economische, ecologische en institutionele aspecten van de kust en zee in Vlaanderen en België*, VLIZ, Oostende, 2015, 101-108; <http://www.compendiumkustenzee.be/nl/publicaties>; Zie ook <http://www.maritiemetoegang.be/impact-baggerwerken-op-milieu>.

²⁰⁸ Zie deze zones in Bijlage 4 bij het KB MRP, BS 28 maart 2014, 27202.

Noordzee worden gehaald, valt te betwijfelen. Het behalen van deze doelstelling overstijgt de mogelijkheden van een marien ruimtelijk plan. Het zou daarom goed zijn de wetgeving en vooral de uitvoeringsbesluiten van toepassing op de diverse activiteiten op zee te coördineren en te herschrijven in een meer uniforme en transparante wetgeving. De wetgeving waarvan gebruik wordt gemaakt is historisch gegroeid, en bijgevolg een lappendeken. Diverse wetten, zoals de Wet MM, de Wet CP, de Wet EM hebben verschillende doelstellingen en geven bijgevolg aanleiding tot verschillende beslissingsprocedures en randvoorwaarden. Dit is duidelijk voor verbetering vatbaar door het beter uniformiseren van de wetgevingsuitvoering.